

STORTINGET

Innst. 382 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Meld. St. 20 (2019–2020)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene – Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerrak

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Hovedinnholdet i meldingen

Nåværende og fremtidig havbasert verdiskaping er avhengig av god miljøtilstand og et rikt naturmangfold i Norges kyst- og havområder, å ivareta havet som matfat, og sørge for bærekraftig bruk av havets ressurser. Gjennom de tidligere forvaltningsplanene for hvert enkelt havområde er det fastsatt helhetlige rammer og tiltak for bærekraftig bruk og bevaring av økosystemene. Regjeringen viderefører og fornyer med denne meldingen systemet med helhetlige og økosystembaserte forvaltningsplaner for de norske havområdene.

Forvaltningsplanene er et verktøy for både å tilrettelegge for verdiskaping og matsikkerhet, og for å opprettholde miljøverdiene i havområdene.

Forvaltningsplanene bidrar til klarhet i overordnede rammer, samordning og prioriteringer i forvaltningen av havområdene. De bidrar til økt forutsigbarhet og styrket sameksistens mellom næringene som er basert på bruk av havområdene og utnyttelse av havområdenes ressurser. Det er gjeldende sektorregelverk som ligger til grunn for regulering av aktivitet i forvaltningsplanområdene. De respektive sektormyndighetene har ansvaret for å følge opp tiltakene som besluttes i forvalt-

ningsplanene, i medhold av relevante lover med tilhørende forskrifter.

Denne meldingen samler for første gang forvaltningsplanene for havområdene i én melding. Meldingen inneholder en revidering av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, og oppdatering av forvaltningsplanene for Norskehavet og Nordsjøen og Skagerrak. Arbeidet med det faglige grunnlaget for forvaltningsplanene er organisert gjennom Faglig forum og Overvåkingsgruppen, og det er et velfungerende overvåkingsssystem for alle havområdene. Forvaltningsplansystemet er nå i stand til å utarbeide et godt og oppdatert faglig grunnlag for en ny forvaltningsplanmelding hvert fjerde år.

Miljøtilstand og utvikling i de norske havområdene

Miljøtilstanden i de produktive og ressursrike norske havområdene er i mange henseende god, men påvirkes i økende grad av klimaendringer, som har en tydelig påvirkning på tilstanden i økosystemene både i Nordsjøen og i Barentshavet. Påvirkningen fra klimaendringer og havforsuring kommer etter det vi vet til å øke betydelig. En hovedutfordring fremover blir samspillseffektene mellom de forventede konsekvensene av klimaendringer og havforsuring, og de mer direkte lokale og regionale effektene av menneskelig aktivitet i havområdene og langs kysten.

Barentshavet–Lofoten

I Barentshavet har klimaendringene gitt seg utslag i en langtidstrend med økte havtemperaturer, minkende isdekke og store økologiske endringer, særlig i de nordligste delene. Endringene i temperatur og mengde havis har ført til endringer i produksjon og biomasse i økosystemet. Den totale primærproduksjonen (planteplank-

ton) har økt, og det har vært nærmere en dobling av biomassen, hovedsakelig på grunn av at mengden av dyreplanktonet krill har økt. Det er også observert økende antall av sørlige krillarter og minkende mengde fettrike, arktiske dyreplankton. Tap av havis har videre hatt direkte negative effekter på arter som er knyttet til isen, for eksempel ringsel og isbjørn og flere andre artsgrupper som lever i og på isen. Mange av disse artene vil få redusert sine leveområder, og kan på sikt forsvinne fra stadig større deler av Arktis. På grunn av det raske tapet av havis både sommer og vinter, er Barentshavet ett av områdene i Arktis der dette ventes å skje raskest.

På grunn av klimaendringer og redusert fiskepress har særlig torskebestanden vokst og utvidet sitt utbredelsesområde i Barentshavet. Arktiske arter har samtidig fått et mer begrenset leveområde. Det er så langt ikke registrert havforsuring i Barentshavet.

Norskehavet

I Norskehavet har klimaendringene og endringer i havsirkulasjonen ført til økt vanntemperatur, og det er registrert forsuring. Sørlige arter av dyreplankton, som er vanlige i Nordsjøen eller lenger sør, og som tidligere ikke har hatt sitt tradisjonelle leveområde i Norskehavet, har fra 2006 blitt observert i økende grad i Norskehavet. Det er imidlertid ikke observert den samme omfattende endring i sammensetning av arter av dyreplankton og fisk som i havområdene lenger nord og sør, men man har heller ikke like gode data for Norskehavet.

Produksjonen av dyreplankton og fisk er nå for mange arter på et relativt høyt nivå, mens fiskepresset har avtatt siden årtusenskiftet. Tilførselen av forurensning er generelt stabil eller avtagende. Mange sjøfuglarter har hatt dramatisk bestandsnedgang siden begynnelsen av 1980-tallet.

Nordsjøen og Skagerrak

I Nordsjøen og Skagerrak har klimaendringene gitt seg utslag i en større oppvarming allerede fra slutten av 1980-tallet. Vanntemperaturen er fortsatt høy, og fremmarsjen av sørlige dyreplanktonarter har fortsatt, med betydelige konsekvenser for resten av økosystemet. Tareskogene i Skagerrak er betydelig redusert de siste ti årene. «Marine hetebølger» med svært høye vanntemperaturer sommerstid har vært en viktig medvirkende årsak til dette. Mange av fiskebestandene har vokst betydelig de siste årene. Nivåene av forurensende stoffer som overvåkes, er stort sett uendrede eller lavere enn før.

Særlig verdifulle og sårbare områder

Særlig verdifulle og sårbare områder (SVO) er områder som har vesentlig betydning for det biologiske mangfoldet og den biologiske produksjonen i havområdet, også utenfor områdene selv. SVO gir ikke direkte

virksomheter i form av begrensninger for næringsaktivitet, men signaliserer viktigheten av å vise særlig aktsomhet i disse områdene, og at aktivitet skal foregå på en måte som ikke truer områdenes økologiske funksjoner eller naturmangfold. I det faglige grunnlaget har avgrensningen av de særlig verdifulle og sårbare områdene iskantene, polarfronten og Eggakanten blitt oppdatert. Det er videre gjort en opprydding i kartfestingen av SVOer i Norskehavet. Det er også foreslått en kandidat til avgrensning for SVO Havområdene rundt Svalbard, som tidligere kun har vært kartfestet i området rundt Bjørnøya. I Nordsjøen og Skagerrak er det ikke foretatt noen endringer i avgrensningen av SVOene.

Faglig forum har vurdert avgrensningen av SVO Iskantsonen. Ifølge Faglig forum er det mer korrekt å snakke om en iskantsone fremfor en iskant, da områdets egenskaper og biologiske prosesser som har betydning for områdets verdi og sårbarhet omfatter mer enn akkurat overgangen mellom is og åpent hav. I tråd med dette benyttes heretter SVO Iskantsonen som betegnelse på dette særlig verdifulle og sårbare området. Regjeringen har etter en samlet vurdering valgt å sette grensen for SVO Iskantsonen der det forekommer havis 15 pst. av dagene i april (15 pst. isfrekvens) basert på satellittobservasjon av isutbredelse fra 30-årsperioden 1988–2017.

Et hav i endring

Norske havområder er en del av et sammenhengende havsystem, og det som skjer i andre deler av verdenshavene påvirker også norske havområder. Hele dette systemet er utsatt for klimaendringer og andre storskala påvirkninger. Den videre utviklingen av norsk havforvaltning må bygge på en forståelse av hvordan klimaendringer og andre storskala endringer påvirker og vil forandre Norges havområder, og måten vi bruker dem.

Ifølge naturpanelet er det globalt fire hovedpåvirkninger på de marine økosystemene. Den viktigste påvirkningen i global sammenheng er fiskeriene og annen høsting av marine organismer. Dernest kommer endringer i arealbruken på land og i havet, inkludert utvikling av infrastruktur og akvakultur i kystsonen. Så kommer klimaendringer, og deretter tilførsel av forurensning og avfall. Forholdet mellom disse påvirkningsfaktorene varierer mellom ulike deler av verdenshavene. I norske havområder er klimaendringer den viktigste påvirkningsfaktoren.

Klimaendringene er den påvirkningen som øker raskest, både globalt og i norske havområder. Ifølge FNs naturpanel er det sannsynlig at de samlede effektene av klimaendringer i kombinasjon med arealbruk i havet og kystsonen, overutnyttelse av levende ressurser, forurensning og fremmede arter vil forsterke ytterligere de negative effektene på økosystemene vi ser i dag. Arktis

fremheves som ett av områdene der dette allerede kan observeres.

Rapportene fra FNs klimapanel viser at klimaendringene vil få store konsekvenser både for havet og for vår bruk av det. Havet har tatt opp mer enn 90 pst. av overskuddsvarmen fra den menneskeskapte globale oppvarmingen siden 1970, og 20–30 pst. av de menneskeskapte CO₂-utslippene siden 1980. Havet varmes opp dobbelt så raskt som for 25 år siden. Ifølge FNs klimapanel er havet på vei inn i en ny tilstand, med stigende temperaturer, surere havvann, mindre oksygen, redusert biologisk produksjon og endringer i havsirkulasjonen. Samtidig vil vi se en akselererende økning i det globale havnivået. Det er hav- og kystområdene på lave breddegrader som rammes hardest, men også viktige marine økosystemer som finnes i norske farvann er sårbare.

På høyere breddegrader blir blant annet taeskogene påvirket, særlig i de sørlige delene av utbredelsesområdene. Dette ser vi allerede tydelig i Skagerrak, der episoder med svært varmt sjøvann de siste tiårene har vært en medvirkende årsak til den store nedgangen i utbredelsen av sukkertare. Samtidig som taeskogene kan forsvinne i sør, kan utbredelsen øke i Arktis. Endringer i utbredelsen av taeskog kan derfor føre til store endringer i økosystemene både i sør og i arktiske havområder.

Hvordan havforsuring og oppvarming av havvannet virker sammen, er av stor betydning for det fremtidige havmiljøet. Dette gjelder ikke minst i Arktis, der både oppvarmingen og havforsuringen skjer raskest. Selv om vi med stor grad av sikkerhet vet at nordlige havområder vil bli både varmere og surere som følge av klimagassutslippene, er det fortsatt store usikkerheter knyttet til de fremtidige effektene på livet i havet og de samfunnsmessige konsekvensene av dette.

Rapporten fra klimapanelet viser at klimaendringer, spesielt i kombinasjon med tilførsel av næringsalter, kan være årsak til økningen av giftige algeoppblomstringer man ser i mange havområder, blant annet i Nord-Atlanteren. Dette kan få betydning for norsk oppdrettsnæring i fremtiden.

Forskningsinstituttet Nofima har analysert temperaturutviklingen i oppdretsregionene i Norge frem mot 2070, og har funnet at oppdrettslakser i landet kan få problemer som følge av varmere vann selv ved et lavt utslippsscenario.

Klimaendringene har konsekvenser for de store havstrømmene og deres påvirkning på klimaet. Den store havsirkulasjonen i Atlanterhavet, som Golfstrømmen og Den norske atlantehavsstrømmen er en del av, er allerede svekket. Denne svekkelsen forventes å fortsette. Enhver vesentlig svekkelse av denne havsirkulasjonen vil ifølge de modellberegningene IPCC viser til, gi redusert biologisk produksjon i Nord-Atlanteren, og flere stormer i Europa.

Globalt forventes det at både den biologiske produksjonen og fangstpotensialet for fisk vil synke etter hvert som havet blir varmere. Nedgangen vil være størst i tropiske havområder, og størrelsen på nedgangen vil avhenge av klimagassutslippene. For enkelte områder i Arktis kan produktivitet øke.

Det er vanskelig å forutsi alle konsekvensene for havet som følge av klima- og miljøendringer. Derfor øker både usikkerheten om fremtidige miljøforhold og grunnlaget for næringer som er avhengige av de marine økosystemene. Dette vil stille den nasjonale havforvaltningen og det internasjonale havsamarbeidet overfor nye utfordringer.

Mens klimaendringer og havforsuring endrer de økologiske forutsetningene for å utnytte havet, vil tiltak som skal gi nødvendige utslippsreduksjoner øke behovet for å utnytte havområdene, blant annet til økt produksjon av mat og fornybar energi. For forvaltningen blir det viktig å både utnytte de mulighetene havet gir for å redusere klimagassutslipp, og å håndtere de utfordringene mulige miljøeffekter av dette kan medføre.

Systemet med helhetlige forvaltningsplaner på tvers av sektorene kombinert med en god sektorforvaltning gir Norge et godt utgangspunkt for å møte utfordringene knyttet til økt aktivitet og raske klima- og miljøendringer. Samtidig er det viktig at det tas hensyn til at klimaendringer og havforsuring endrer de marine økosystemene og utbredelsen av arter, og kan gjøre mange arter og økosystemer mer sårbare for andre typer påvirkning. Dette forutsetter forskning for å forstå klimaendringene og hvordan de påvirker havområdene, overvåking som gjør at endringer fanges opp tidlig, og at forvaltningen har systemer som gjør det mulig å respondere raskt på ny kunnskap og iverksette nødvendige tiltak. Kartlegging av havbunn bidrar også til et forbedret kunnskapsgrunnlag.

Næringsaktivitet og verdiskaping

Norge er rikt på naturressurser, og vi har en lang tradisjon for å forvalte disse ressursene i et langsiktig perspektiv til det beste for samfunnet. Havnæringene har stor betydning for verdiskapingen i Norge, og havet er en viktig næringsvei for mange kystsamfunn. Havet vil i overskuelig fremtid være en av Norges viktigste kilder til arbeidsplasser, verdiskaping og velferd i hele landet, og kan samtidig bidra til å løse miljø- og klimautfordringer. Regjeringen legger vekt på at havets ressurser er viktige for nasjonal verdiskaping og at utnytting av naturressurser skal gi positive ringvirkninger i lokalsamfunnene.

Fiskeri og havbruk: Norge har en stor og lønnsom fiskeri- og havbruksnæring, som samlet høster og produserer mer enn 3 millioner tonn sjømat årlig, i all hovedsak til eksport. I 2019 eksporterte Norge sjømat for 107,3 mrd. kroner. På grunn av klimaendringer og andre påvirkningsfaktorer kan vi vente oss større endringer i

fiskebestandenes størrelser og utbredelse i årene som kommer, med påfølgende utfordringer for fiskeriene og forvaltningen. Ut fra dagens kunnskap er det ikke potensial for å øke uttaket fra de ville fiskeressursene som vi allerede fisker på, med unntak av snøkrabbe.

Skipsfart: Skipstrafikken i alle de tre forvaltningsplanområdene har økt moderat fra år til år i perioden 2011–2017. Utviklingen viser en langsiktig trend, som henger sammen med økningen i samfunnets transportbehov, som igjen følger økonomisk utvikling og globalisering av økonomien.

Petroleumsvirksomhet: Norske havområder rommer rike olje- og gassressurser som har bidratt til å legge grunnlaget for vårt velferdssamfunn, og petroleumsnæringen er svært viktig for norsk økonomi. Etter mer enn 50 år med petroleumsvirksomhet har næringen vokst frem som Norges største målt som andel av verdiskaping, statlige inntekter, eksport og investeringer. Det er betydelige gjenværende olje- og gassressurser på norsk sokkel. Ressursregnskapet indikerer at etter 50 år med petroleumsvirksomhet er om lag halvparten av de totale petroleumssressursene produsert, relativt sett mer av oljeressursene enn gassressursene. Nordsjøen står for størst produksjon på sokkelen, og det er fortsatt et betydelig ressurspotensial i havområdet. I den nordlige delen av Norskehavet er det etablert ny gassinfrastruktur med Aasta Hansteen-feltet som kom i produksjon fra 2018 og den tilknyttede Polarled-rørledningen. I Barentshavet er det i dag to felt i produksjon: Snøhvit og Goliat, og ett under utbygging, Johan Castberg-feltet. Leteaktiviteten på norsk sokkel har variert gjennom årene, samtidig har leteaktiviteten holdt seg på et stabilt høyt nivå de senere år.

Fremvoksende havnæringer: Vindkraft til havs, marin bioprospektering, utvinning av mineraler fra havbunnen, karbonlagring under havbunnen og produksjon av hydrogen er potensielt fremvoksende næringer knyttet til havet.

Vindkraft til havs er i vekst globalt, og det pågår flere prosesser nasjonalt for å tilrettelegge for vindkraft til havs. Havvind er et av seks prioriterte områder i den nasjonale strategien for forskning og utvikling av ny klimavennlig energiteknologi, Energi21. Per i dag er utbygging av vindkraft til havs vesentlig mer kostbart enn utbygging på land, og industriell aktivitet til havs gir andre utfordringer enn på land. Flytende havvind kan bli en betydelig energiressurs om man lykkes i å redusere kostnadene slik at det blir konkurransedyktig. Hywind Tampen-prosjektet, som er under utbygging i Nordsjøen, vil bli verdens til nå største flytende vindkraftverk og skal etter planen forsyne oljefeltene Gullfaks og Snorre med fornybar kraft. Equinor tar sikte på at kraftverket skal være i drift i løpet av 2022.

Åpning av områder for fornybar energiproduksjon til havs gjøres etter havenergiloven som trådte i kraft

1. juli 2010. Loven fastsetter at fornybar energiproduksjon til havs utenfor grunnlinjene som hovedregel kun kan skje etter at staten har åpnet bestemte geografiske områder for søknader om konsesjon.

Olje- og energidepartementet gjennomførte i 2019 en offentlig høring av et forslag om å åpne to områder, og departementet går nå gjennom høringsinnspillene.

Marin bioprospektering er spesielt interessant i de nordlige havområdene fordi de preges av mange arter som har spesialisert seg på ekstreme og til dels skiftende forhold.

Mineralutvinning på havbunnen kan ha et betydelig fremtidig markedspotensial når samfunnet i økende grad vil bli elektrifisert, noe som forventes å gi økt etterspørsel etter ulike metalliske mineraler som blant annet litium, kobolt, nikkel og mangan og enkelte sjeldne jordarter som benyttes i elektronikk og batteriteknologi. På norsk sokkel er det gjort funn av mineralressurserne skorper og sulfider.

Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven) trådte i kraft i 2019. Formålet med loven er å legge til rette for undersøkelse og utvinning av mineralforekomster på kontinentalsokkelen i samsvar med samfunnsmessige målsettinger. Loven bygger på erfaringer fra blant annet petroleumsvirksomheten og legger opp til at områder som hovedregel må åpnes før tillatelse til undersøkelse og utvinning kan tildeles.

Før et område åpnes for mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen, skal sektordepartementet gjennomføre en konsekvensutredning.

Både FNs klimapanel og Det internasjonale energi-byrået (IEA) peker på at det vil være vanskeligere og vesentlig dyrere å nå klimamålene uten CO₂-håndtering. Norge har flere tiårs erfaring med fangst og lagring av CO₂ under havbunnen på norsk sokkel. Oljedirektoratet estimerer at det er mulig å lagre mer enn 80 mrd. tonn CO₂ i reservoarer på kontinentalsokkelen.

Grønn konkurransekraft: Regjeringens strategi for grønn konkurransekraft, som ble lagt frem i 2018, kobler sammen næringsutvikling og klimainnsats. Fornybar energi som havvind, karbonfangst og -lagring under havbunnen, og grønn skipsfart er noen av områdene der Norge har store muligheter, og hvor en god havforvaltning kan bidra i det grønne skiftet.

Samordning av arealbruk og sameksistens til havs: I lys av forventet vekst i nye næringer til havs vil regjeringen vurdere om det kan være enkelte havområder hvor mange kryssende hensyn gjør seg gjeldende. Det vil være viktig å utrede konsekvenser, herunder de samfunnsøkonomiske virkningene av ulike alternativer for utnyttelse av havarealer, og avveie kryssende hensyn i enkeltsaker.

Helhetlige rammer og tiltak for bærekraftig bruk og bevaring av økosystemene

Det er utviklet et omfattende sett av mål og indikatorer for forvaltningsplanene. Denne meldingen rapporterer på status for måloppnåelse fra de tidligere forvaltningsplanene. Meldingen presenterer tiltak knyttet til klimaendringer, god miljøtilstand og bærekraftig bruk, kunnskapsgrunnlag og -formidling samt det videre forvaltningsplanarbeidet.

I de tidligere forvaltningsplanene er det fastlagt områdespesifikke rammer for petroleumsvirksomheten. Disse fremgår av figurene 9.1, 9.2 og 9.3 i meldingen, og gjøres tilgjengelig gjennom kartportalen arealverktøyet for forvaltningsplanene, <https://kart.barentswatch.no/arealverktoy>. Med noen endringer og presiseringer gir meldingen en samlet oversikt over status for de områdespesifikke rammene som vil gjelde frem til neste forvaltningsplan.

I lys av ny kunnskap fra FNs klimapanel er det i denne forvaltningsplanen lagt særlig vekt på klima og betydningen av klimaendringene for fremtidig havforvaltning. Klimapanelets spesialrapport om hav og is peker på at forurensning, avrenning m.m. som påvirker de marine økosystemene negativt, også gjør dem mer sårbare for klimaendringer. En viktig strategi for å sikre at havet kan bidra med naturbaserte klimaløsninger er derfor å redusere annen forurensning og andre belastninger. Her er internasjonalt samarbeid viktig for å skape grunnlag for en fremtidsrettet og klimatilpasset havforvaltning. Dette inkluderer bl.a. de havrelaterte prosessene i FNs generalforsamling og særorganisasjoner som FAO og UNESCO og i programmer som UNEP, arbeid i de regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene, havmiljøsamarbeid under OSPAR, og samarbeid om gjennomføring av konvensjonen om biologisk mangfold og ulike avtaler om redusert forurensning.

Regjeringen vil sikre en klimatilpasset forvaltning av levende marine ressurser og marint naturmangfold, slik at bærekraftige bestander og økosystemtjenester i størst mulig grad kan opprettholdes under endret klima. Regjeringen vil føre en offensiv politikk for å medvirke til grønn omstilling av norsk økonomi.

For matproduksjon fra havet, vil regjeringen utrede mulighetene for bærekraftig høsting av nye arter, spesielt av arter lavere i næringskjeden.

Regjeringen vil legge frem en revidert, helhetlig nasjonal plaststrategi som skal omfatte tiltak både mot land- og sjøbaserte kilder, og ta hensyn til plastforsøpling og mikroplast både i hav, vann og på land. Regjeringen arbeider for en ny helhetlig global avtale mot marin forsøpling og mikroplast med mål om å stanse tilførsler fra alle sjøbaserte og landbaserte kilder.

Regjeringen vil styrke kunnskapsgrunnlaget om marine økosystemer, og hvordan disse endres som følge av økt menneskelig aktivitet, klimaendringer og foru-

rensning. Regjeringen vil også styrke kunnskapsgrunnlaget om havøkosystemenes rolle for den globale klimautviklingen.

Regjeringen vil fortsatt fremme helhetlig og økosystembasert havforvaltning i internasjonalt havsamarbeid, og være en pådriver for at kunnskap om klimaendringene, sammen med andre faktorer som påvirker havet, legges til grunn for arbeidet i relevante internasjonale fora og avtaler.

1.2 Nærmere om enkelte kapitler i meldingen

1.2.1 Helhetlig og økosystembasert havforvaltning

FNs havrettskonvensjon omtales ofte som havets grunnlov. Havrettskonvensjonen regulerer staters rettigheter og plikter for bruk av havet, utnyttelse av marine ressurser og bevaring av det marine miljøet. Dette gir forutsigbarhet og nødvendig sikkerhet for investeringer og økonomisk aktivitet. Konvensjonen er viktig for Norge som miljønasjon, energinasjon, sjømatnasjon og skipsfartsnasjon. Etter Havrettskonvensjonen kombineres de omfattende rettighetene konvensjonen gir kyststatene til å utnytte de levende marine ressursene og andre ressurser på kontinentalsokkelen under nasjonal jurisdiksjon, med en plikt til å verne og bevare det marine miljøet. Denne kombinasjonen mellom bærekraftig bruk og bevaring av det marine miljøet er nedfelt som formålet med forvaltningsplansystemet.

Forvaltningsplanene gjennomfører en helhetlig og økosystembasert forvaltning ved å vurdere all menneskelig påvirkning på havmiljøet samlet, og gjennom å forvalte bruken av havet slik at økosystemene opprettholder sine naturlige funksjoner og levering av tjenester. Disse tjenestene er grunnlag for langsiktig verdiskaping. Forvaltningsplanene er også helhetlige ved at arbeidet samler alle relevante deler av forvaltningen. Arbeidet styres av den interdepartementale styringsgruppen for helhetlig forvaltning av norske havområder, som ledes av Klima- og miljødepartementet.

Forvaltningsplanene er kunnskapsbaserte. Det faglige grunnlaget utarbeides av to rådgivende faggrupper: Faglig forum for helhetlig og økosystembasert forvaltning av norske havområder (Faglig forum) og Gruppen for overvåking av de marine økosystemene (Overvåkingsgruppen). Faglig forum ledes av Miljødirektoratet, og utarbeider det samlede faglige grunnlaget for oppdateringer og revideringer av forvaltningsplanene for havområdene. Overvåkingsgruppen ledes av Havforskningsinstituttet, og samordner overvåkingen av de marine økosystemene og rapporterer på miljøtilstand i de norske havområdene. Meldingen omfatter ikke havområdene utenfor Bouvetøya og bilandene i Antarktis.

Meldingen er også regjeringens svar på Stortingets anmodningsvedtak nr. 733, 18. juni 2015 om å komme tilbake til Stortinget med ordinær helhetlig revidering av forvaltningsplanen for Barentshavet–Lofoten, an-

modningsvedtak nr. 909, 14. juni 2017, om å legge frem en faglig oppdatert avgrensning av hele iskantsonen inkludert Vesterisen i forbindelse med revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet–Lofoten, og anmodningsvedtak nr. 910, 14. juni 2017 om eventuell ny definisjon av iskanten i revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet–Lofoten.

Gjennom de helhetlige forvaltningsplanene er det fastsatt mål for regjeringens havpolitikk og for forvaltning av de tre norske havområdene. Målene gjelder miljøtilstand, verdiskaping, sameksistens, bevaring og bærekraftig bruk.

Målene har i noen grad vært ulikt formulert for de ulike havområdene, og noen mål har kun blitt gjort gjeldende for et enkelt havområde. I meldingen er målene harmonisert slik at hvert mål nå gjelder for alle havområdene.

Miljødirektoratet leder et arbeid med å etablere et klassifiseringssystem for økologisk tilstand i alle økosystemer. Klassifiseringssystemet for havøkosystemene vil etableres i tilknytning til forvaltningsplanene. Havforskningsinstituttet leder undergruppen for dette arbeidet. Kunnskapen vil supplere det faglige grunnlaget for forvaltningsplanene og integreres i Overvåkingsgruppens arbeid. Det er ventet at den første vurderingen av økologisk tilstand for alle havområdene er ferdig i løpet av 2021.

1.2.2 Miljøtilstand og utvikling i de norske havområdene

GENERELT OM SÆRLIG VERDIFULLE OG SÅRBARE OMRÅDER

Det er innhentet ny kunnskap om miljøverdier og sårbarhet i særlig verdifulle og sårbare områder. For flere av disse områdene har høy miljøverdi blitt bekreftet og styrket gjennom forskning, kartlegging og overvåking. Som en del av det fremtidige arbeidet med det faglige grunnlaget for forvaltningsplanene, vil Faglig forum gjennomgå de enkelte områdene i alle havområdene og vurdere behov knyttet til videre spesifisering av verdi og sårbarhet.

I tilknytning til flere av de eksisterende SVOene i Barentshavet–Lofoten er det identifisert arealer med særlig verdi, såkalte kandidat områder, basert på ny kunnskap om sjøfuglens utbredelse og arealbruk. Sjøfugl-kartlegging har avdekket at beitearealene for sjøfugl som søker næring i åpent hav strekker seg lenger ut fra kystnære områder enn tidligere antatt, til 100 km fra sjøfuglkoloniene.

Sporing av hekkende sjøfugl fra kolonier rundt Barents- og Norskehavet i regi av SEATRACK-programmet (<http://seatrack.seapop.no/map/>) viser at Barentshavet er viktigere for flere sjøfuglbestander enn tidligere antatt. Loggerstudier på stor geografisk skala, og over mange år, er den mest kostnadseffektive og presise metoden for å fremskaffe informasjon om våre havområders ver-

di for ulike arter og bestander av sjøfugl, og hvor dynamisk dette bildet kan være over tid.

Faglig forum vil som del av den videre gjennomgangen av alle SVOene også vurdere kandidat områdene og se nærmere på grensene for de gjeldende SVOene. Vurderingene av hva som kvalifiserer til SVO vil bli harmonisert for alle havområdene og det legges opp til en lignende tilnærming som for tilsvarende arbeid under Konvensjonen om biologisk mangfold.

1.2.3 Miljøtilstanden i Barentshavet–Lofoten

Som følge av endringene i temperatur og isdekke har det vært store endringer i økosystemet de siste årene, hvor atlantiske og varmekjære arter har flyttet sin utbredelse fra de sørvestlige delene av Barentshavet mot nord og øst. Endringene i økosystemet er størst nord for polarfronten, det vil si nord for der atlantisk vann sørfra møter arktisk vann nordfra.

Endring i utbredelse av arter har ført til at næringsnettene (sammenhengen mellom ulike arter i økosystemet) endrer struktur. Torskebestanden har vært på et høyt nivå de siste ti årene, og endringen i utbredelse av denne arten har vært spesielt viktig, både for økosystemet og fiskeriene. I takt med at temperaturene har økt og isen trukket seg tilbake, har torsken i enkelte av de senere årene spredt seg helt til øst- og nordgrensene av Barentshavet. Dette har også ført til økt predasjonspress på polartorsk og andre arktiske arter i disse områdene. Endringene har gjort at de arktiske fiskeartene nå i stor grad bare finnes i et lite område lengst nord i Barentshavet.

Flere modeller viser svært lave nivåer av havis i Barentshavet i 2100. I et slikt tidsperspektiv viser klimamodellene også at utviklingen i klimagassutslipp vil være avgjørende for isutbredelsen og dermed konsekvensene for arter knyttet til havisen.

SVO EGGAKANTEN

Eggakanten strekker seg fra Stad til nordvestspissen av Svalbard, og de oseanografiske prosessene langs denne er sammenlignbare i hele dens utstrekning. SVO Eggakanten er utvidet til også å dekke fortsettelsen av Eggakanten ved Svalbard, og fremkommer nå i forvaltningsplanene for både Norskehavet og Barentshavet på en ensartet måte. SVO Eggakanten omfatter hele sokkel-skråningen og et stykke inn på sokkelen.

SVO POLAR TIDEVANNSFRONT

Det finnes tre fronter rundt Spitsbergenbanken og Hopendypet: en tidevannsfront, en smeltevannsfront og det som tradisjonelt har vært kalt polarfronten. Det faglige grunnlaget viser at tidevannsfronten er det frontområdet som er spesielt verdifullt og sårbart. I tillegg har også øvrige deler av Spitsbergenbanken vist seg å være spesielt verdifulle med høy produksjon og stort

biologisk mangfold, og stor betydning som beite-, oppvekst- og overvintringsområde. Øvrige deler av polarfrontområdet har antakelig ikke like stor betydning for produksjon som tidligere antatt og er derfor ikke identifisert som et SVO. Det betyr at de opprinnelige grensene for denne SVOen er endret til bare å omfatte tidevannsfronten, og navnet er endret til SVO Polar tidevannsfront.

SVO ISKANTSONEN

Isfrekvens brukes til å beskrive hvor sannsynlig det er at iskantsonen vil befinne seg i et bestemt område i en gitt måned. April er valgt fordi dette vanligvis er måneden med størst isutbredelse, og derfor representerer maksimal sørlig utbredelse av iskantsonen gjennom året. Kriteriet for forekomst av is er en iskonsentrasjon større enn 15 pst., som betyr at isen dekker mer enn 15 pst. av havoverflaten.

Som naturfenomen er iskantsonen beskrevet som en overgangssone mellom isfritt og isdekket hav, hvor mellom 15 pst. og 80 pst. av havoverflaten er dekket av is. Denne overgangssonen er vanligvis begrenset til noen titalls kilometer. Iskantsonen er svært dynamisk og beveger seg i løpet av året fra områdene ved Bjørnøya i sør om våren, til nord for Spitsbergen tidlig på høsten.

Når isen smelter og trekker seg nordover i løpet av våren og sommeren, skapes det spesielle lys- og næringsforhold i og ved iskantsonen som gir en konsentrert oppblomstring av isalger og planteplankton.

Faglig forum har vurdert avgrensningen av SVO Iskantsonen. Faglig Forums anbefaling er at avgrensningen fortsatt bør beregnes på grunnlag av forekomst av havis i april måned, og at beregningen bør baseres på den nyeste tilgjengelige tidsserien med satellittobservasjon av isutbredelse, som er 30-årsperioden 1988–2017. Det er imidlertid forskjellige syn i Faglig forum på om det skal benyttes 30 pst. (som tidligere), eller 0,5 pst. isfrekvens som gir en avgrensning betydelig lenger sør.

I lys av anbefalingene fra Faglig forum har regjeringen satt grensen for SVO Iskantsonen der det forekommer havis 15 pst. av dagene i april (15 pst. isfrekvens), basert på satellittobservasjon av isutbredelse fra 30-årsperioden 1988–2017. Denne grensen kan oppdateres med nye isdata ved senere oppdateringer av forvaltningsplanene.

SVO HAVOMRÅDENE RUNDT SVALBARD

I Meld. St. 20 (2014–2015) ble det varslet at en vurdering av hvordan det særlig verdifulle og sårbare området rundt Svalbard kan avgrenses, ville bli gjort som en del av det faglige arbeidet frem mot revideringen av forvaltningsplanen i 2020. Som et resultat av dette arbeidet foreligger det nå et forslag til avgrensning av SVO Havområdene rundt Svalbard. Avgrensningen som nå er

gjort er basert på vurdering av miljøverdiene i området, men det gjenstår å gjøre en vurdering av sårbarhet.

Tre hovedelementer har bidratt i vesentlig grad i forslaget til avgrensning av SVO Havområdene rundt Svalbard: viktige beiteområder for pelagisk beitende sjøfugl som hekker på Svalbard, beite- og reproduksjonsområder for marine pattedyr med tilhold i Svalbardområdet gjennom hele året, og ulike miljøverdier på Spitsbergenbanken.

Havområdene rundt Bjørnøya utgjør den sørligste delen av SVO Havområdene rundt Svalbard. Bjørnøya er et nøkkelområde for sjøfugl og har en av de største sjøfuglkoloniene på den nordlige halvkule.

SVO VESTFJORDEN

Vestfjorden, mellom Lofoten og Salten i Nordland fylke, har tradisjonelt vært et hovedgyteområde for nordøstarktisk torsk. Gjennom det meste av perioden 1970–2000 var Vestfjorden med Ofotfjorden og Tysfjorden også det dominerende overvintringsområdet for Norsk vårgytende sild (NVG-sild). Selv om områdets betydning for sild har vært mindre de siste årene, er Vestfjorden likevel potensielt et svært viktig område for to av Norges viktigste kommersielle fiskebestander.

1.2.4 Miljøtilstanden i Norskehavet

SVO Havis i Framstredet er dominert av havis som blir fraktet ut med strømmene fra Polhavet. Isen i Framstredet er ofte en blanding av is med ulik opprinnelse og består derfor av istyper med ulik alder og egenskaper. Isen i Framstredets iskantsone er i gjennomsnitt tykkere, med mer snø og dekker dypere havområder i nordlige del av Norskehavet enn i store deler av Barentshavet. Stor variasjon i istyper medfører også mange ulike typer av issamfunn. Iskantsonen i Framstredet er viktig for ismåke, og den kritisk truede spitsbergenbestanden av grønlandshval.

Iskantsonen slik den er identifisert og avgrenset som en SVO i Barentshavet strekker seg videre inn i de nordlige og vestlige delene av Norskehavet, der det også forekommer havis deler av året. Dette gjelder havis i Framstredet vest for Svalbard, og Vesterisen nordvest i fiskerisonen ved Jan Mayen. Grensen for disse SVOene er oppdatert i samsvar med det som er gjort i Barentshavet, slik at grensen nå går ved 15 pst. isfrekvens i april basert på isdata fra årene 1988–2017. For SVOene ved Jan Mayen–Vesterisen viser det faglige grunnlaget at det ikke er grunnlag for å skille mellom indre og ytre område som i dagens SVO. Dette skillet har Faglig forum derfor opphevet.

1.2.5 Miljøtilstanden i Nordsjøen og Skagerrak

Det faglige grunnlaget peker på at innhentet kunnskap fra de særlig verdifulle og sårbare områdene i Nordsjøen og Skagerrak, ikke tilsier at det er behov for å

endre status for de eksisterende områdene. Kystsonen i Nordsjøen–Skagerrak er tatt ut fordi dette området ikke er identifisert som et SVO, men som et generelt verdifullt område. Faglig forum vil se nærmere på kystsonen i Nordsjøen–Skagerrak i sitt videre arbeid med SVOene.

1.2.5.1 MARIN FORSØPLING OG MIKROPLAST

Miljødirektoratet vil i løpet av 2020 legge frem en oppdatert kunnskapssammenstilling om kilder til marin forsøpling og mikroplast i Norge, herunder sjøbaserte kilder som fiskerier, akvakultur og skipsfart. Videre skal den rådgivende ekspertgruppen under FN-systemet Joint Group of Experts on the Scientific Aspects on Marine Environment Protection (GESAMP) legge frem en rapport om sjøbaserte kilder i et internasjonalt perspektiv.

Det skal også utarbeides en oppdatert og bredere nasjonal plaststrategi i lys av ny kunnskap både om forekomst, kilder, effekter og aktuelle tiltak, og erfaring med ulike virkemidler. Strategien vil omfatte plastforsøpling og mikroplast både i hav, vann og på land.

Fishing for Litter er en ordning der fiskere som deltar kan levere avfall som de får som bifangst i sine redskaper, vederlagsfritt til ni utvalgte havner langs kysten. I 2020 skal ordningen utvides med to havner. Regjeringen vurderer nå hvordan et regelverk om vederlagsfri levering av oppfisket avfall i tråd med EUs reviderte skipsavfallsdirektiv kan innføres. Erfaringene fra prøveprosjektet Fishing for Litter er et viktig underlag.

1.2.5.2 STATUS FOR MÅLOPPNÅELSE

Status for måloppnåelse er gått gjennom av Faglig forum. Rapporteringen er gjort på målene slik de er formulert i tidligere forvaltningsplaner. Målene er i stor grad videreført, men er nå harmonisert i ordlyd. De nye målene er gjengitt i kapittel 2.4 i meldingen.

Trygg sjømat

Fisk og annen sjømat skal være trygg og oppleves som trygg av forbrukeren i de ulike markedene. Basert på dagens kunnskap er dette målet nådd for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, mens det for Norskehavet, Nordsjøen og Skagerrak er delvis nådd.

Miljøfarlige stoffer

Konsentrasjonen av helse- og miljøfarlige kjemikalier og radioaktive stoffer i miljøet skal ikke overskride bakgrunnsnivå for naturlig forekommende stoffer, og skal være tilnærmet null for menneskeskapte forbindelser. Utslipp og tilførsler av helse- og miljøfarlige kjemikalier eller radioaktive stoffer fra virksomhet i havområdene skal ikke bidra til overskridelser av disse nivåene. Det er fremdeles tilførsler av miljøfarlige stoffer og radioaktive stoffer til alle havområdene, og målene om miljøfarlige stoffer er i hovedsak ikke nådd.

Operasjonelle utslipp fra petroleumsvirksomhet og skipsfart

Operasjonelle utslipp fra virksomhet i området skal ikke medføre skade på miljøet, eller bidra til økninger i bakgrunnsnivåene av olje eller andre miljøfarlige stoffer over tid. Operasjonelle utslipp fra petroleumsvirksomhet i Nordsjøen er betydelige og bidrar til økninger i bakgrunnsnivå av olje, andre miljøfarlige stoffer og naturlig forekommende radioaktive stoffer over tid. Det slippes også ut naturlig forekommende miljøfarlige stoffer, naturlig forekommende radioaktive stoffer og miljøfarlige kjemikalier med produsert vann fra petroleumsvirksomheten i Norskehavet. Det er usikkerhet om skadeeffekter fra operasjonelle utslipp, inkludert mulige langtidseffekter på koraller og svamp påvirket av borekaks. Målet anses derfor ikke som nådd for operasjonelle utslipp fra petroleumsvirksomheten i disse havområdene.

Marin forsøpling

Tilførsel av søppel som har negativ påvirkning i kystområder, på havoverflaten, i vannmassene og på havbunnen skal reduseres. En samlet vurdering av kunnskapen indikerer at målet for marin forsøpling ikke er nådd for noen av havområdene.

Risiko for akutt forurensning

Risikoen for skade på miljøet og de levende marine ressursene som følge av akutt forurensning skal holdes på et lavt nivå, og skal kontinuerlig søkes ytterligere redusert. Videre skal sjøsikkerhet og oljevernberedskap utformes og dimensjoneres slik at den bidrar effektivt til fortsatt lav risiko for skade på miljøet og de levende marine ressursene.

Ulykkesrisikoen knyttet til petroleumsvirksomhet er vurdert å være lav i alle havområdene.

Miljørisiko for sjøfugl på åpent hav i Barentshavet er generelt høyere enn i Nordsjøen og Norskehavet, fordi tilstedeværelsen av sårbar sjøfugl er betydelig høyere i store deler av året. Målet om lav risiko for skade på miljøet og de levende marine ressursene er derfor ikke nådd for Barentshavet, selv om ulykkesrisikoen er lav.

Miljørisiko knyttet til felt i drift i Norskehavet og Nordsjøen anses for å være på samme nivå som tidligere. Miljørisiko knyttet til enkelte aktiviteter har vært høy, med behov for risikoreduksjon, spesielt knyttet til høye utslippsrater og kystnær aktivitet. Målet anses derfor kun som delvis nådd.

Den nasjonale maritime atomberedskapen i havområdene har blitt noe styrket, men det er behov for ytterligere forbedring av tilgjengelige måleressurser og preventiv innsats mot havaristen ved en ulykke.

Særlig verdifulle og sårbare områder og naturtyper

Menneskelig aktivitet i særlig verdifulle og sårbare områder skal vise særlig aktsomhet og foregå på en måte som ikke truer økologiske funksjoner, produksjon eller naturmangfold. For noen SVOer anses målet som nådd, mens for andre vurderes målet som delvis nådd. Målet er ikke nådd for SVOene Transekt Skagerrak, Ytre Oslofjord og Skagerrak på grunn av overbeskatning av hummerbestanden og mulige indirekte effekter av menneskelig aktivitet på sjøfuglbestandene.

Forvaltning av arter

Naturlig forekommende arter skal finnes i levedyktige bestander som sikrer reproduksjon og langsiktig overlevelse, og hvor det genetiske mangfoldet opprettholdes. Dette målet er nådd for alle de store kommersielle fiskebestandene og høstede sjøpattedyr i alle havområdene, men er mer usikkert for de ikke-kommersielle fiskebestandene og bunnlevende organismer. Målet er ikke nådd for sjøfugl, noen av de mindre, kommersielle fiskebestandene og selarten klappmyss i Norskehavet.

Arter som er viktige for økosystemenes funksjon, struktur og produktivitet, skal forvaltes slik at de kan ivareta sin rolle som nøkkelarter i økosystemet. Målet anses som nådd når det gjelder forvaltning av nøkkelarter i alle havområdene.

Truede og sårbare arter og nasjonale ansvarsarter skal opprettholdes på eller gjenoppbygges til livskraftige nivåer. Målet er ikke nådd da det fremdeles er mange sårbare og truede arter og nasjonale ansvarsarter som ikke er på «livskraftige nivåer» ifølge den norske rødlista fra 2015.

Menneskeskapt introduksjon og spredning av organismer som ikke hører naturlig hjemme i økosystemene, skal unngås. Målet er ikke nådd for Nordsjøen og Skagerrak, mens det er usikkert om målet er nådd i de andre havområdene.

Bevaring av marine naturtyper

Opprettelse av marine beskyttede og vernede områder i norske kyst- og havområder skal bidra til et internasjonalt representativt nettverk av marine beskyttede og vernede områder. Målet anses ikke som nådd for noen av havområdene fordi det mangler mye på gjennomføring av marin verneplan, og fordi områdene som er opprettet ikke anses å utgjøre et representativt nettverk som bevarer variasjonsbredden i naturtyper.

Bærekraftig høsting/bruk

Prinsippene for bærekraftig høsting skal ligge til grunn for forvaltningen av de levende marine ressursene. Dette målet er nådd for alle bestander som høstes i Norskehavet, både de store og de mindre kommersielle bestandene.

Levende marine ressurser skal forvaltes på en bærekraftig måte gjennom økosystembasert tilnærming basert på beste tilgjengelige kunnskap. Høsting skal ikke ha vesentlige negative påvirkninger på andre deler av det marine økosystemet eller økosystemets struktur. Disse målene vurderes som nådd for Nordsjøen og Skagerrak.

Arter som høstes skal forvaltes innenfor sikre biologiske grenser slik at gytebestandene har god reproduksjonsevne. Dette er oppnådd i Barentshavet, med unntak av for kysttorsk og vanlig uer. Målet er nå også nådd for kongekrabbe – som er en forbedring siden 2010.

1.2.5.3 KUNNSKAPSOPPBYGGING OG -BEHOV

Norge legger vekt på en kunnskapsbasert, helhetlig og ansvarlig havforvaltning. En god forvaltning av norske havområder må bygge på et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag fra kartlegging, forskning og miljøovervåking. Noen hovedtrekk i kunnskapsbehovene er sammenfattet i kapittel 3.6 i meldingen. Det er fortsatt mange forhold ved havmiljøet som er lite kjent eller forstått, og som krever videre innsats på kartlegging, forskning og miljøovervåking. Å videreutvikle denne forståelsen er grunnleggende for bærekraftig forvaltning av de marine økosystemene.

I alle forvaltningsplanområdene er det observert markante endringer som følge av klimaendringer. Disse endringene forventes å fortsette og bli større over tid. Det er derfor behov for fysiske og kjemiske data gjennom ulike årstider for å få bedre kunnskap om endringer fra år til år og være i stand til å følge utviklingen i havklima og havforsuring. Det er også behov for forskning og utvikling av metoder og modeller for bedre å kunne forutsi hvordan klimaendringer og havforsuring vil påvirke grunnleggende økologiske forhold som primærproduksjon, fordeling av ulike arters og bestanders størrelse og utbredelse, og fremtidig fangstpotensial.

Menneskelig aktivitet på hav og på land påvirker de marine økosystemene, og det er viktig med en helhetlig forståelse av den samlede påvirkningen fra all aktivitet. Det er store endringer i sjøfuglbestandene langs kysten. Det er behov for videre studier som kan forklare årsakene og som ser sammenhengen mellom økosystemprosesser og disse endringene.

Det er behov for videre kartlegging av havbunnen i norske havområder. MAREANO-programmet kartlegger dybde og bunnlandskap, geologi, sediment, naturtyper og forurensning på havbunnen i norske havområder, og har siden 2005 kartlagt havbunn i norske havområder. MAREANO-programmet er viktig som grunnlag for en helhetlig og økosystembasert forvaltning av norske havområder.

1.2.6 Tjenester fra havet – havnæringene

Faglig forum har som del av det faglige grunnlaget for forvaltningsplanene innhentet fylkesfordelte tall for verdiskaping og sysselsetting i de fire sektorene sjømat, petroleum, sjøfart og turisme, fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

1.2.6.1 MATPRODUKSJON FRA HAVET

Gjennom noen år er det observert at sentrale fiskebestander trekker nordover. Endring i utbredelse av makrell er et eksempel hvor fisket var viktig i Nordsjøen men i senere år er hovedtyngden av makrellfisket flyttet nordover til Norskehavet.

På grunn av nedgangen i hummerbestanden er det iverksatt strenge regler for fiske, men dette har ikke alene vært nok for å få en bedring av status for bestanden. Fiskeridirektoratets invitasjon til kommuner om å ta initiativ til lokale prosesser er derfor fortsatt gjeldende.

De viktigste artene i Norskehavet er sild, makrell, sei og torsk. Nordøstarktisk torsk fiskes i dag i store deler av Norskehavet og Barentshavet. Dersom det blir en endring i mere nordlig og østlig utbredelse kan Norskehavet bli mindre viktig for torskefisket. I Barentshavet–Lofoten har det vært en kraftig reduksjon i landing av de viktigste fiskebestandene fra 2010 til 2016. De viktigste artene i Barentshavet er torsk, hyse, sild og lodde. Reduksjonen skyldes i hovedsak reduksjon av landet kvantum av sild og lodde.

Tarehøsting pågår i Nordsjøen og i Norskehavet. Det er interesseutfordringer knyttet til forholdet mellom taren som høstbar ressurs og tarens rolle som produsent av økosystemtjenester og habitat.

Ut fra dagens kunnskap er det ikke potensial for å øke uttaket fra de ville fiskeressursene som vi allerede fisker på, med unntak av snøkrabbe. Bestandene utnyttes stort sett maksimalt allerede, men det kan være rom for å målrette fisket mer mot optimal fiskestørrelse. Norske fartøy startet fangst av snøkrabbe i 2012. Det er foreløpig bare en del av norsk sokkel vest for Smutthullet som er av interesse for kommersielt fiske av snøkrabbe.

Høsting av raudåte og mesopelagiske arter vil kunne øke betraktelig fremover. Siden 2003 har det vært drevet høsting av raudåte i medhold av en forsøksstillatelse. Raudåta finnes i alle forvaltningsplanområdene, men i hovedsak Norskehavet. Mesopelagiske arter er en samlebetegnelse på en rekke arter som lever på mellom 200 og 1000 meters dybde i vannsøylen. Norske fartøy har i begrenset grad høstet mesopelagiske arter frem til nå, men det er interesse fra næringen for å starte høsting av denne ressursen. 2019 var det første året med et fangstkvantum av et visst omfang fra norske fartøy.

Det foregår en vesentlig teknologisk innovasjon med tanke på morgendagens produksjon av laks og regnbueørret. Det er fra regjeringens side iverksatt et ar-

beid for å bedre legge til rette for havbruk til havs. Dagens havbruksaktivitet foregår kystnært og faller således utenfor tiltaksområdet for forvaltningsplanen. Havbruk er imidlertid en stor næringsaktivitet i våre havområder, og på sikt kan deler av havbruksaktiviteten få sin plassering betydelig lenger ute enn dagens lokalisering i skjermede farvann. I dag er spredning av lakselus, men også rømming og genetisk påvirkning på villfiskbestander, avfall som næringsalter og organisk stoff, samt utslipp av miljøgifter aktuelle påvirkningsfaktorer i nærheten av havbruksanlegg. Samtidig har dagens havbruksnæring et stort forbehold med miljøkonsekvenser og konsekvenser for global mattilgang.

Miljøutfordringene ved havbruk til havs forventes i utgangspunktet å være de samme som ved kystnært havbruk, men det vil også kunne oppstå nye arealutfordringer mot de tradisjonelle fiskeriene, skipstrafikk, havvind og nye problemstillinger knyttet til miljøverdier. Arealspørsmål knyttet til havbruk til havs er nærmere omtalt i kapittel 7 i meldingen.

Det er et stort potensial for havbruk med organismer som ikke krever før, slik som muslinger og tare. For å skalere dette opp er det behov for mer kunnskap om blant annet mattrygghet, miljøkonsekvenser, teknologi og lønnsomhet.

De store kommersielle bestandene i norske farvann er stort sett i god forfatning. Samtidig eksisterer det enkelte unntak. Blant de mindre bestandene er norsk kysttorsk og vanlig uer fortsatt i dårlig forfatning.

Det har i senere år vært mye oppmerksomhet på spesielt trålfisket sin påvirkning på bunnøkosystemene. Det er generelt forbudt å ødelegge koraller. 20 korallrev er vernet og merket i forskrift, det vil si at all bunntråling er forbudt i disse korallrevområdene. Det er innført sterke restriksjoner på å kunne begynne nye fiskerier med bunntrål i dyphavsområder og i 2019 ble det vedtatt nye regler som regulerer fiskeriene med bunnredskap i det nordlige Barentshavet og områdene rundt Svalbard.

1.2.6.2 SJØTRANSPORT

Det er forventet en økning av skipstrafikken på 41 pst. totalt i de norske havområdene frem mot 2040. Antatt prosentvis økning er størst i Norskehavet. Innføringen av trafikkseparasjonssystemer og anbefalte seilingsleder langs kysten har bidratt til å flytte skipstrafikk ut fra kysten, separere motgående trafikkstrømmer og etablere et fast seilingsmønster. Barentshavet–Lofoten skiller seg ut ved at fiskeriaktiviteten står for en vesentlig større andel av skipstrafikken enn i de andre norske havområdene. Man ser også en økning i internasjonal trafikk gjennom de nordligste havområdene våre.

I det faglige grunnlaget for forvaltningsplanene er det for sjøfartsektoren beregnet verdiskaping og sysselsetting for det enkelte forvaltningsplanområde. Tallene

viser at tyngdepunktet i verdiskaping og sysselsetting i sektoren er knyttet til Nordsjøen–Skagerrak.

Som følge av at FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) i 2018 satte et mål om at klimagassutslippene fra internasjonal skipsfart skal halveres innen 2050, vil både grønn omsetning og grønne investeringer måtte øke betydelig i årene som kommer. Basert på aktivitetsdata (AIS) er klimagassutslippene fra innenriks skipsfart beregnet til 4,8 millioner tonn i 2017, noe som innebærer en viss økning de siste årene. Regjeringens ambisjon er å halvere utslippene fra innenriks sjøtransport og fiske innen 2030.

Cruisetraffikken medfører betydelige utslipp til luft av blant annet nitrogenoksider (NO_x) og svoveloksider (SO_x) som har negativ påvirkning på lokal luftkvalitet. For verdensarvfjordene er det fra vinteren 2019 innført strengere krav til utslipp fra skip, både til luft og sjø.

Innføring og spredning av skadelige fremmede organismer via ballastvann eller begroing på skipsskrog (biofouling) utgjør en av de alvorligste økologiske truslene i fjorder og hav. Ballastkonvensjonen som trådte i kraft i september 2017 er et meget viktig redskap for å forhindre spredning av fremmede arter fra internasjonal skipsfart.

1.2.6.3 PETROLEUMSVIRKSOMHET

Status og fremskrivning for aktivitet

Ved inngangen til 2020 var det 87 felt i produksjon på norsk sokkel: 66 i Nordsjøen, 19 i Norskehavet og to i Barentshavet. Produksjonen i 2019 var på 214 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (Sm³ o.e.). Oppstart av Johan Sverdrup-feltet gjør at produksjonen vil øke de nærmeste årene. Ved inngangen til 2020 var det om lag 85 funn som vurderes bygget ut. De fleste av disse er små og vil bygges ut med havbunnsinnretninger knyttet til eksisterende infrastruktur. Det er et stort potensial for å øke utvinningen på mange av feltene i drift utover det som er planlagt i dag. Siden 2000 er det gjennomført en rekke tiltak på felt i drift for å øke utvinningen. Dette har økt reservene betydelig. I den siste konsesjonsrunden (TFO 2019) ble det tilbudt 69 utvinnings-tillatelser på norsk sokkel, fordelt på 33 i Nordsjøen, 23 i Norskehavet og 13 i Barentshavet. 19 ulike selskaper ble tilbudt operatørskap.

Det er store gjenværende olje- og gassressurser på norsk sokkel. Oljedirektoratet anslår at de totale oppdagede og uoppdagede petroleumsressursene på norsk kontinentalsokkel utgjør 15,7 milliarder standard kubikkmeter oljeekvivalenter (Sm³ o.e.) per 31. desember 2018.

Gjennom to likestilte konsesjonsrunder tildeles areal for petroleumsvirksomheten. I nummererte konsesjonsrunder tildeles nytt areal i umodne områder normalt hvert annet år. I mer modne områder, med bedre kjent geologi og nærhet til eksisterende og planlagt in-

frastruktur for produksjon og transport, tildeles arealer årlig gjennom ordningen med tildeling i forhåndsdefinerte områder (TFO).

Forutsigbare rammebetingelser er viktige for petroleumsnæringen, og regjeringen vil fortsatt legge til rette for lønnsom produksjon av olje og gass, herunder videreføre dagens praksis med jevnlig konsesjonsrunder på norsk sokkel for å gi næringen tilgang til nytt leteareal.

Olje- og gassnæringen spiller en nøkkelrolle i norsk økonomi, og vil fortsatt bidra i betydelig grad til finansieringen av det norske velferdssamfunnet. Petroleumsvirksomheten i havområdene bidro i 2019 med 566,8 mrd. kroner til BNP. Det meste av oljen og gassen som produseres, selges til utlandet og gir betydelige eksportinntekter. I 2018 stod petroleumssektoren for 17 pst. av all verdiskaping i landet og utgjorde om lag 43 pst. av eksportinntektene. Petroleumssektoren står videre for om lag 20 pst. av statens inntekter og om lag 20 pst. av Norges totale investeringer. I 2019 var det syssel-satt 110 000 personer tilknyttet forvaltningsplanområdene.

Status og fremskrivning for miljøpåvirkning

Driftsutslipp i petroleumsvirksomheten er utslipp som omfattes av utslippstillatelser. Disse gis og følges opp av Miljødirektoratet. Petroleumstilsynet har ansvar for å følge opp selskapenes arbeid med å forebygge akutte utslipp til sjø. Akutte utslipp omfattes ikke av utslippstillatelser, og er konsekvenser av uønskede hendelser.

Utslippene av klimagasser fra olje- og gassutvinnin-gen utgjorde i 2018 14 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Dette utgjør 27 pst. av de nasjonale utslippene.

Selskapene har gjennomført mange tiltak på innretninger og landanlegg, som blant annet installering av mer effektive gassturbiner, energieffektivisering, løsnin-ger med kraft fra land og CO₂-lagring.

Hovedvirkemidlet for å begrense utslippene av klimagasser fra petroleumsvirksomheten er økonomisk; kvoteplikt og CO₂-avgift. Disse gjør at selskapene til enhver tid har egeninteresse av å gjennomføre tiltak for å redusere sine utslipp. I Norges innrapportering til FNs klimakonvensjon er det anslått at CO₂-avgiften og kvoteplikten bidrar til gjennomføring av tiltak som vil redusere CO₂-utslippene på sokkelen med nesten syv millioner tonn i 2020. Samlet sett har dette bidratt til at norske utslipp i gjennomsnitt er vesentlig lavere pr. produsert enhet enn gjennomsnittet for oljeproduserende land.

Det er etablert gode systemer for å ivareta korallrev og andre verdifulle bunnsamfunn gjennom de generelle vilkårene som stilles i konsesjonsrundene, gjennom krav i HMS-regelverket og eventuelle vilkår i tillatelsene til virksomhet etter forurensningsloven.

Seismiske undersøkelser gjennomføres for å vurdere potensialet for forekomster av petroleumsressurser og er en forutsetning for petroleumsvirksomheten. Kartlegging av geologien under havbunnen gjøres ved hjelp av lydsignaler. Disse genereres av luftkilder som gir en lydimpuls, og det er trykkbølger eller partikkelbevegelser i vannet som kan høres av fisk og sjøpattedyr. Det er ikke påvist noen endringer i marine organismer som følge av støy fra seismiske undersøkelser.

1.2.6.4 REISELIV OG REKREASJON

Reiselivet langs kysten er viktig og bidraget til BNP ble i 2016 beregnet til 21,9 mrd. kroner og sysselsatte 34 300 personer.

Antallet besøkende cruisepassasjerer økte med 64 pst. fra 2011 til 2017, mens antallet dagsbesøkende fra cruise til norske havner økte med nesten 50 pst. Totalt gikk om lag tre millioner dagsbesøkende cruiseturister i land i norske havner i 2017. Det er innført forbud mot å føre tungolje om bord i skip innenfor de store verneområdene på Svalbard, som omfatter det meste av territorialfarvannet. Regjeringen vurderer en utvidelse av dette forbudet til andre deler av Svalbards territorialfarvann.

1. mars 2019 ble det innført strengere utslippskrav for skip i verdensarvfjordene. Norge har et spesielt ansvar for å forvalte disse områdene i et langsiktig og bærekraftig perspektiv. Dette var et første steg i regjeringens arbeid med å redusere utslipp av klimagasser og utslipp som bidrar til lokal luftforurensning fra cruiseskip. Utvidelse av kravene i verdensarvfjordene til andre norske farvann er til vurdering i Sjøfartsdirektoratet.

Fra 1. januar 2018 ble det innført nye regler for turistfiskevirksomheter. De nye reglene omfatter obligatorisk registrerings- og fangstrapperingsordning for virksomhetene.

1.2.7 *Risiko for og beredskap mot akutt forurensning*

SÅRBARHET FOR MILJØET

Akutt forurensning kan skade organismer i vannsøylen, på havbunnen, sjøfugl og marine pattedyr og organismer som lever i kyst- og strandsonen. Det er størst risiko forbundet med store oljeutslipp, og kunnskapsstatus på sårbarhet for oljeforurensning har derfor størst fokus, uavhengig av om kilden er et skip eller en petroleumsinnretning.

I Barentshavet har kunnskapen om de ulike sjøfuglbestandenes områdebruk gjennom året økt betydelig. Kartleggingsprosjektet SEATRACK har gitt ny forståelse av fordelingen av sjøfugl på åpent hav spesielt i høst- og vinterperiodene. Den nye kunnskapen innebærer at sjøfugl vurderes som spesielt sårbar for akutt forurensning i flere områder på åpent hav, i tillegg til i de store hekkekoloniene.

Resultater fra Havforskningsinstituttets EGGTOX-prosjekt viser at fiskeegg og -larver fra hyse, torsk, sei, kveite, sild og polartorsk får store skader når de blir utsatt for konsentrasjoner av olje.

I Barentshavet er det flere områder med et stort mangfold av viktige miljøverdier som kan skades dersom de eksponeres for olje. Samtidig er kunnskapen om sårbarheten for økosystemene og mulige økosystemeffekter mangelfull. Flere av de særlig verdifulle og sårbare områdene peker seg ut som næringsrike områder med et stort biologisk mangfold, og vil kunne være spesielt utsatte for økosystemeffekter som følge av akutt forurensning i hele eller deler av året. I Barentshavet gjelder dette spesielt områdene Lofoten til Tromsøflaket, bankområdene på Tromsøflaket, iskantsonen og den polare tidevannsfronten, samt havområdene rundt Svalbard, herunder Bjørnøya. Dette er områder hvor det er viktig å utøve ekstra varsomhet for å unngå potensiell oljeforurensning og skade. For Norskehavet og Nordsjøen er SVOene, samt kystsonen og hekkekoloniene til sjøfugl, spesielt sårbare for oljeforurensning.

Iskantsonen er et spesielt høyproduktivt område hvor flere sårbare ressurser vil kunne rammes samtidig.

Det er fremdeles store kunnskapsmangler knyttet til hvilke skadevirkninger oljeforurensning vil kunne ha for økosystemene i iskantsonen. Men sårbarheten anses for å være høy, og konsekvensene vil kunne bli særlig store hvis et større oljeutslipp skulle inntreffe og påvirke en større del av iskantsonen på våren eller sommeren når produksjonen i vannmassene er svært høy, og det kan være store antall og konsentrasjoner av sjøfugl og sjøpattedyr.

SKIPSTRAFIKK

Polarkoden er globale bindende regler for skip som skal ferdes i polare farvann, dvs. Arktis og Antarktis. Polarkoden kommer i tillegg til det regelverk som allerede finnes i gjeldende konvensjoner og koder (SOLAS, MARPOL, STCW-konvensjonen etc.). Polarkoden anses for å være et av de viktigste tiltakene for å øke sikkerheten ved skipstrafikk i polare farvann. Polarkoden trådte i kraft i 2017. I FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) forhandles det om å få på plass et internasjonalt forbud mot bruk av tungolje som drivstoff i Arktis.

Utbygging av infrastruktur for mottak av signal fra fartøyenes antikollisjonssystem Automatic Identification System (AIS) har bidratt til å styrke trafikkovervåkingen betydelig de senere årene. Sjøtrafikkentralen i Vardø overvåker skipstrafikken i hele norsk økonomisk sone og i farvannet rundt Svalbard, med spesielt fokus på tankfartøy og andre større fartøy.

Det vises for øvrig til Meld. St. 30 (2018–2019) Samhandling for bedre sjøtryggleik, som gir en statusoppdatering for gjennomføringen av sjøsikkerhetstiltak de senere årene. Samlet sett innebærer de gjennomførte til-

takene at sjøsikkerheten er styrket i norske hav- og kystområder.

PETROLEUMSVIRKSOMHET

Norsk petroleumsvirksomhet har i over 40 år taklet utfordringer i nye områder, utviklet nødvendig kunnskap og teknologi, samt bygget opp betydelig operasjonell erfaring. Næringen bruker omfattende ressurser for kunnskapsinnhenting, evalueringer og tiltak til dette formålet. Fravær av ulykker må sees i lys av disse forbedrelsene og av selskapenes risikostyring og forbedringer i alle etterfølgende faser. Vurderingene fra Faglig forum konkluderer med at det ikke er funnet utfordringer som hver for seg er ukjente, og som ikke kan håndteres innenfor gjeldende regelverk og/eller som ikke allerede er adressert av kartlagt teknologiutvikling.

Det har vært en nedgang i antall hendelser med akutte råoljeutslipp på norsk sokkel i perioden 2001–2017. Det indikerer at barrieresvikt skjer sjeldnere i senere år. Nedgangen skyldes redusert antall hendelser med mindre utslippsmengde.

De siste årene har det vært en økende tendens i antall tilløpshendelser på norsk sokkel. Dette skyldes økning i antall brønnkontrollhendelser i Nordsjøen. Hendelsene har i stor grad inntruffet under produksjonsboring.

Petroleumstilsynet har i samarbeid med operatørene rettet større oppmerksomhet mot forebygging av brønnkontrollhendelser for brønner boret som en del av letevirksomhet. Brønnkontrollhendelser kan blant annet gi store utslipp og blir derfor prioritert, selv om slike ulykker har lav sannsynlighet.

Helse-, miljø- og sikkerhetsregelverket for petroleumsvirksomheten er likt for hele sokkelen. Krav om risikostyring og håndtering av lokale forhold/utfordringer inngår i dette. Aktørene må derfor vurdere lokale forhold og iverksette relevante tiltak. Erfaringer viser at Barentshavet har noen lokale utfordringer som krever spesielle tiltak.

Miljørisikoen for petroleumsvirksomheten er i hovedsak knyttet til oljeutslipp. Utslipp av gass eller kjemikalier anses ikke å være forbundet med stor miljørisiko.

Det foreligger et betydelig erfaringsmateriale knyttet til mulige utslippsscenarioer, spredningsmodelleringer og mulige miljøkonsekvenser, miljørisiko og beredskapsutfordringer i Barentshavet. Sammen med ny kunnskap om miljøverdier i området, har dette betydning for forståelsen av miljørisikoen i havområdet.

Konsekvenspotensialet vil være størst der eventuelle utslipp vil kunne berøre områder med høye tettheter av sårbare miljøverdier, slik som ved iskantsonen og områder rundt sjøfuglkolonier. Sjøfugl peker seg ut som den miljøverdier med høyest miljørisiko i Barentshavet.

Det er ikke grunn til å tro at miljørisiko for fisk er høy så lenge det ikke er betydelig overlapp mellom gyteproduktene og skadelige konsentrasjoner av olje. Risikonivået avhenger også av hvor sårbare den enkelte bestand er for eventuelt bortfall av en årsklasse som skal rekruttere til voksenbestanden. Ny kunnskap om mulig sedimentering av olje ved uhellsutslipp, er også relevant for miljørisikovurderinger i Norskehavet, som har store og viktige forekomster av dypvannskorallrev.

De viktigste tiltakene for å redusere miljørisiko er forebyggende tiltak som kan redusere risiko for at ulykker med utslipp inntreffer, og at de ikke inntreffer i områder som er spesielt sårbare for akutt forurensning. Roller og ansvar for beredskapen i Barentshavet er godt avklart gjennom forurensningsloven og «Nasjonal plan for beredskap mot akutt forurensning». Riksrevisjonen har undersøkt myndighetenes arbeid med å ivareta miljø og fiskeri ved petroleumsvirksomhet i nordområdene. En rekke av Riksrevisjonens anbefalinger i rapport 3:9 (2018–2019) er svart ut gjennom Stortingets behandling av rapporten. Tiltak for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger er iverksatt.

Kystverket og Miljødirektoratet jobber kontinuerlig med å forsterke samarbeidet for å sikre gode beredskapskrav til petroleumsvirksomheten, og god samordning av den nasjonale beredskapen. For å sikre en bedre tilgjengelighet kan det vurderes om det skal etableres en felles database for operatørens beredskapsplaner.

For å sikre større samordning av kommunal og statlig beredskap vil det vurderes å overføre ansvaret for tilsyn og oppfølging av kommunal beredskap fra Miljødirektoratet til Kystverket. Dette vil kunne sikre at kommunal beredskap knyttes sømløst mot statlig beredskap.

Gjennom å sette boretidsbegrensninger for petroleumsvirksomheten, vil miljørisikoen kunne reduseres betraktelig ved leteboring. For produksjonsboring er kunnskapen om reservoarforhold og oljetype godt kjent, og sannsynligheten for oljeutblåsning er redusert i forhold til en leteboring.

ATOMBEREDSKAP OG BEREDSKAP MOT AKUTT RADIOAKTIV FORURENSNING

Den norske atomberedskapsorganisasjonen involverer myndigheter både på sentralt, regionalt og lokalt nivå, og er opprettet for raskt å kunne etablere en effektiv, faglig basert og koordinert håndtering av atomhendelser og sørge for hurtig iverksettelse av tiltak for å beskytte liv, helse, miljø og andre viktige samfunnsinteresser. Atomberedskapen ledes av Kriseutvalget for atomberedskap (KU). Selv en ubetydelig hendelse uten fare for utslipp av radioaktivt materiale kan gi alvorlige konsekvenser for norske næringsinteresser som sjømateksport. Klima- og miljødepartementet er i en prosess med å gjøre forurensningslovens bestemmelser om

kommunal og statlig beredskap, beredskapsplaner, statlig aksjonsledelse og bistandsplikt gjeldende også for akutt radioaktiv forurensning.

1.2.8 Samordning av arealbruk og sameksistens til havs

I forvaltningsplanene gjøres det helhetlige avveininger om bruk og bevaring basert på kunnskap om økologiske funksjoner, verdi og sårbarhet sammen med kunnskap om nåværende og fremtidig verdiskaping. For petroleumsvirksomheten fastsettes område-spesifikke rammer som inkluderer områder som ikke gjøres tilgjengelig for petroleumsvirksomhet av hensyn til miljø eller fiskeri, områder med tidsbegrensninger for leteboring, samt andre fiskeri- og miljøvilkår. Disse rammene innebærer dermed en arealdisponering med særlig hensyn til miljøverdier og fiskeriinteresser. Rammene blir satt i verk gjennom gjeldende sektorregelverk, og det er sektorregelverket som ligger til grunn for regulering av aktivitet i forvaltningsplanområdene.

Det vil være viktig å utrede konsekvenser, herunder de samfunnsøkonomiske virkningene av ulike alternativer for utnyttelse av havarealer, og avveie kryssende hensyn i enkeltsaker.

Det er nå utviklet et digitalt arealverktøy for forvaltningsplanene for havområdene, som på en helhetlig og samlet måte skal gi en forbedret oversikt på kart over næringsaktivitet, miljøverdier og reguleringer. Arealverktøyet vil understøtte god arealbruk og arealforvaltning i havområdene. Det er de ulike sektormyndighetene som har ansvaret for å tildele arealer for virksomhet i henhold til det respektive regelverket.

Det er per i dag ikke åpnet områder for utbygging av vindkraft etter havenergi-loven. Rapporten Havbruk til havs har blitt utarbeidet av en interdepartemental arbeidsgruppe. For områder utenfor virkeområdet til plan- og bygningsloven tilrås det at staten åpner større områder (blokker) for havbruk til havs, med hjemmel i akvakulturloven. Innenfor den enkelte blokk må det ifølge rapporten avklares hvordan de konkrete lokalitetene skal plasseres.

Fiskeridirektoratet har nylig lagt frem forslag til 11 områder utenfor plan- og bygningslovens virkeområde som tilrås for konsekvensutredning og ytterligere 12 områder som kan være aktuelle på et senere tidspunkt. Eventuell tildeling av arealer vil skje etter akvakulturloven.

Naturmangfoldloven og havressursloven gir mulighet til å regulere bioprospektering. Det foreligger ikke planer for tildeling av særskilte arealer til bioprospektering.

Store mengder datatrafikk går gjennom undersjøiske kommunikasjonskabler. Det er i dag ikke en helhetlig tilnærming til hvor og når kablene legges. Legging av undersjøiske kommunikasjonskabler er ikke lovregulert

på samme måte som annen infrastruktur til havs. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har startet opp et lovarbeid for regulering av fiberoptiske sjøkabler. Det går i dag undersjøiske strømkabler fra fastlandet til forsyning av øysamfunn, fra fastlandet til utlandet og fra fastlandet til enkelte petroleumsinstallasjoner. I forbindelse med alle nye selvstendige utbygginger og større ombygginger på felt i drift skal rettighetshaverne utrede kraft fra land.

Dersom det skal bygges ut vindkraftproduksjon til havs, vil det være behov for tilhørende infrastruktur. I hovedsak vil vindkraftproduksjon til havs knyttes til nettet gjennom produksjonsradialer eid av produsentene. Anlegg for produksjon, omforming, overføring og fordeling av elektrisk energi innenfor grunnlinjene kan ikke bygges, eies eller drives uten konsesjon etter energiloven. For havområdene utenfor grunnlinjene finner man tilsvarende konsesjonsbestemmelser i havenergi-lova.

På oppdrag fra Forsvarsdepartementet er Forsvarsbygg, i samarbeid med Forsvaret, i gang med å se på fremtidige rammebetingelser for skyte- og øvingsfelt i sjø. Arbeidet innebærer å komme opp med en løsning for formalisering og forvaltning av feltene.

Marine verneområder og andre effektive arealbaserte bevaringstiltak er viktige verktøy for å ta vare på arealer med viktige økosystemer og naturverdier. Målet er at områdene skal forvaltes slik at disse verdiene ivaretas for fremtiden. Det vil kreve at påvirkninger kan reguleres, og at det gjennomføres aktive bevaringstiltak der dette er nødvendig. Det er per april 2020 etablert seks marine verneområder, fire nasjonalparker med en vesentlig andel marine arealer og 18 marine beskyttede områder med korallrev. Det er satt i gang arbeid med å utarbeide en helhetlig nasjonal plan for marine verneområder.

AREALER FOR PETROLEUMSVIRKSOMHET

Petroleumsvirksomhet foregår i de områder som er åpnet av Stortinget innenfor de rammer som følger av forvaltningsplanene for havområdene.

Petroleumsvirksomheten legger bånd på arealer i form av plattformer, undervannsinstallasjoner, rørledninger og sikkerhetssoner. Det er lagt 8 800 km med gassrørledninger på norsk sokkel.

Seismiske undersøkelser krever betydelige arealer i den tiden aktiviteten pågår. Slike undersøkelser foregår i alle faser av petroleumsvirksomheten, fra leting til siste produksjonsfase. Selv om aktiviteten relativt sett er tidsbegrenset er det denne som skaper størst konflikt med fiskeriene. Utsettelse av seismiske innsamlinger kan medføre betydelige kostnader for petroleumsvirksomheten. Tildeling av arealer skjer etter petroleumsloven.

1.2.9 Internasjonalt samarbeid om havforvaltning

Mange av de negative påvirkningene på marine økosystemer må løses gjennom felles internasjonal innsats. Grenseoverskridende forurensning, global oppvarming og havforsuring, så vel som spredning av plastforsøpling er problemstillinger hvor styrket internasjonalt samarbeid er nødvendig.

Oppslutning om internasjonale miljøavtaler, en ambisiøs gjennomføring av Paris-avtalen, og videreutvikling av internasjonalt samarbeid for å sikre sunne og produktive hav i fremtiden er derfor høyt prioritert. Dette følges opp gjennom ulike internasjonale og regionale miljøavtaler og forvaltningsmekanismer, forvaltningssamarbeid med våre naboland, og bistand til god havforvaltning i utviklingsland.

Det viktigste som kan gjøres for å begrense klimaendringenes negative konsekvenser for havet, er å redusere de globale CO₂-utslippene.

Bred tilslutning til og gjennomføring av Paris-avtalen, er avgjørende. Hav får økende oppmerksomhet i klimaforhandlingene, både på grunn av de raske endringene i havet og fordi noen av klimaløsningene finnes i havet. Norge tar til orde for en helhetlig tilnærming til hav og klima, der gode tiltak både fremmer klimatilpassning og styrker naturlige karbonlagre. Norge sluttet seg i desember 2019 til initiativet Ocean Acidification Alliance, som er et nettverk som skal fremme oppmerksomhet om, og løsninger for å begrense havforsuring.

Den økende erkjennelsen av at havmiljøet og havøkosystemene blir overbelastet av klimaendringer, forurensning og overutnyttelse lå bak initiativet til statsminister Erna Solberg i 2018, om å etablere Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (havpanelet). Formålet med havpanelet er å skape internasjonal forståelse for havets økonomiske betydning og at bærekraftig bruk av havets ressurser og det å sikre god miljøtilstand, fører til økt verdiskaping. Havpanelets hovedrapport og politiske anbefalinger var tiltenkt fremlagt i forkant av FNs andre havkonferanse i juni 2020. I lys av korona-krisen er det besluttet å utsette konferansen. Det er dermed også besluttet å lansere havpanelets rapport og anbefalinger på et senere tidspunkt (ultimo 2020/primus 2021).

FNs generalforsamling har besluttet at tiåret fra 2021 til 2030 skal være FNs havforskningstiår for bærekraftig utvikling, som skal gi et globalt løft for å heve kunnskapen om havene. Tiåret skal stimulere og koordinere forskningsinnsatsen nasjonalt og globalt, slik at bærekraftsmålene, spesielt mål 14 om liv under vann, kan nås. Målet er ikke bare å utvikle kunnskap, men sørge for at kunnskapen bidrar til politikktutforming og bærekraftig bruk av havet.

Norge deltar aktivt i planleggingsprosessen for havforskningstiåret. Forskningsrådets havsekretariat har fått i oppgave å ivareta den nasjonale koordineringen og oppfølgingen av havforskningstiåret. Det er viktig at

sentrale norske miljøer knyttet til havforskning er involvert i prosessen, og det er etablert en ekspertgruppe for planlegging av norske bidrag, satsinger og prioriteringer knyttet til havforskningstiåret. I tillegg vil det bli arrangert dialogmøter flere steder i Norge.

Norge er pådriver for at helhetlig og økosystembasert havforvaltning og tema som bærekraftig fiskeriforvaltning og havet som matfat, klimaendringer, havforsuring og marin forsøpling blir et sentralt tema i internasjonalt havsamarbeid.

1.2.10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Meldingen til Stortinget omhandler i vesentlig grad videreutvikling av eksisterende virkemiddelbruk og tiltak. Forvaltningen av havområdene skal være basert på best mulig kunnskap. I meldingen legges det opp til å styrke kunnskapsgrunnlaget for økosystembasert forvaltning av de norske havområdene gjennom kartlegging, overvåking og forskningsinnsats.

Tiltak varslet i meldingen vil dekke innenfor eksisterende budsjettammer. Eventuelle behov utover dette vil fremmes som satsingsforslag i de ordinære budsjettprosessene. Etter hvert som forslag konkretiseres vil det som et ledd i vurderingene av tiltak være viktig å utrede videre eventuelle konsekvenser for offentlige og private parter på vanlig måte i tråd med utredningsinstruksen.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Espen Barth Eide, Ruth Grung, Else-May Norderhus og Runar Sjøstad, fra Høyre, Liv Kari Eskeland, Stefan Heggelund, Aase Simonsen og Lene Westgaard-Halle, fra Fremskrittspartiet, Jon Georg Dale og Terje Halleland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Ole André Myhrvold, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Venstre, lederen Ketil Kjenseth, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, og fra Miljøpartiet De Grønne, Per Espen Stoknes, viser til regjeringens forslag til forvaltningsplan for de norske havområdene, Meld. St. 20 (2019–2020) Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene – Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerak.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, fremhever at Norge er rikt på naturressurser, og vi har lang tradisjon for å forvalte disse ressursene i et langsiktig perspektiv til det beste for samfunnet.

Komiteen understreker at havnæringene har stor betydning for verdiskapingen i Norge, og vil i overskuelig fremtid være av Norges viktigste kilder til arbeidsplasser, verdiskaping og velferd i hele landet.

Komiteen understreker viktigheten av formålet for forvaltningsplanene, som er å legge til rette for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk, samtidig som miljøverdiene i havområdene blir opprettholdt. Bare gjennom å se alle viktige næringer for norsk økonomi som er knyttet til havområdene, i sammenheng med hensynet til miljøet og økosystemene i havet, kan havområdene forvaltes på en bærekraftig måte.

Komiteen fremhever at dette er første gang forvaltningsplaner for alle havområdene samles i én melding, og viderefører den viktige praksisen med helhetlig forvaltning av norske havområder som ble etablert under regjeringen Bondevik 2.

Komiteen ønsker å fremheve viktigheten av langsiktighet i forvaltning av havområder. I en tid da det er spesielt stor grunn til bekymring for påvirkningen klimaendringene har på våre havområder, ønsker komiteen spesielt å understreke at føre-var-prinsippene må ligge til grunn og at forvaltningen må være kunnskapsbasert. Temperaturendringene i atmosfæren og i havet er en ny og betydelig utfordring i havforvaltningen, og må nøye overvåkes og ha lange tidsserier. Komiteen vil derfor fremheve viktigheten av å vedta politikk som kan stå seg over tid.

Komiteen ønsker å påpeke at en god forvaltning av norske havområder er spesielt viktig i en tid da FNs klimapanel varsler om den negative effekten økende CO₂-nivåer og global oppvarming har på havet. Disse endringene vil ha store konsekvenser for marine økosystemer og naturmangfold i norske havområder, noe som også vil påvirke havnæringer og kystsamfunn. Komiteen mener det er viktig å begrense belastning på økosystemer i havet, gjennom helhetlig og økosystembasert forvaltning av havområdene våre.

Komiteen ønsker å fremheve potensialet Norge har til å utnytte havressurser til å utvikle grønn konkurransekraft og grønne løsninger, der vindkraft til havs, bølge- og tidevannskraft, karbonfangst, -lagring og -utnyttelse, og grønn skipsfart er noen av områdene der Norge har store muligheter. God havforvaltning er sentralt for å utnytte disse mulighetene.

Komiteen fremhever også viktigheten av å ta vare på marine økosystemer som tareskog, tangsamfunn og åleggessenger, såkalt «blå skog», som er svært viktige i opptak av CO₂, og som utgjør naturlige karbonlagre i havet. Blå skog er også viktig for marint naturmangfold, og bidrar også til å beskytte kysten mot ekstremvær ved å dempe bølger.

Komiteen ønsker spesielt å trekke fram forvaltning av særlig verdifulle og sårbare områder (SVO). I de områdene som er identifisert som særlig verdifulle og

sårbare, har vi et spesielt ansvar for å vise særlig aktsomhet, og menneskelig aktivitet skal foregå på en måte som ikke truer områdenes økologiske funksjoner eller naturmangfold. Komiteen fremhever at vern og beskyttelse av sårbare naturtyper er spesielt viktig å hensynta i forvaltningen.

Komiteen viser til at Faglig forum har gjort en oppdatering av det faglige grunnlaget for avgrensning av de særlige verdifulle og sårbare områdene iskantsonen, polarfronten og Eggakanten i forbindelse med utarbeiding av forvaltningsplanen. Komiteen merker seg at Faglig forum fremhever at iskantsonen er en mer korrekt benevnelse enn bare iskanten, da områdets egenskaper og biologiske prosesser som har betydning for områdets verdi og sårbarhet, omfatter mer enn akkurat overgangen mellom is og åpent hav. Videre slutter komiteen seg til at SVO Iskantsonen heretter benyttes som betegnelse.

Komiteen understreker viktigheten av en omforent forståelse av iskantsonen. Dette er viktig både av hensyn til miljø og natur, og for å legge til rette for verdiskaping gjennom forutsigbare rammer for næringsvirksomhet.

Komiteen viser til at det ble gjennomført høring i komiteen på Meld. St. 20 (2019–2020) torsdag 14. mai 2020, og merket seg at mange av aktørene som deltok på høringen understreket viktigheten av en bred enighet på Stortinget om forvaltningsplanen.

Generelle merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at våre havområder er rike på naturressurser, og vi har en lang tradisjon for å forvalte disse ressursene i et langsiktig perspektiv til det beste for samfunnet. Havnæringene har stor betydning for verdiskapingen i Norge, og havet er en viktig næringsvei for mange kystsamfunn. Havet vil i overskuelig fremtid være en av Norges viktigste kilder til arbeidsplasser, verdiskaping og velferd i hele landet. Flertallet viser til at forvaltningsplanene skal bidra til at man finner fram til den rette balansen mellom næringsvirksomhet og hensynet til natur og miljø, samt til balansen mellom de ulike næringene. Regelverket må derfor utformes slik at kravene blir strengere når virksomheten foregår i områder med særlige sikkerhets- og miljømessige utfordringer. Dette er særlig viktig i de områdene som har fått status som SVO-områder. Flertallet vil understreke at et område som får SVO-status ikke betyr et vernet område, men et område som har særlig betydning for det biologiske mangfoldet og produksjon i havområdet. Derfor skal aktivitet i disse områdene foregå på en slik måte at den ikke truer områdets funksjon eller naturmangfold.

Flertallet viser til at Norge i løpet av de ti siste årene har etablert forvaltningsplaner for alle våre havområder, og at disse er unike og har vakt stor oppmerksomhet internasjonalt. Havforvaltning er viktig i Norge da våre havområder er svært rike på naturressurser. Derfor mener flertallet at det er avgjørende at alle aktiviteter, forvaltning og verdiskaping i havområdene vurderes opp mot målet med forvaltningsplanene om å sikre bærekraftig bruk av ressursene i havområdene.

Gjennom de ti siste årene har kunnskap om våre havområder blitt styrket betraktelig, slik at det faglige grunnlaget som ligger til grunn for forvaltningsplanene er godt dokumentert gjennom forskning og overvåking. Norge har lange tradisjoner med å høste av naturressursene fra havet hvor de ulike næringsinteressene har sameksistert uten store problemer. Flertallet mener at vi må bygge videre på disse erfaringene og videreutvikle rammer som sikrer både en bærekraftige ressursforvaltning og rammer for en fortsatt god sameksistens mellom næringene.

Flertallet viser til faggrunnlaget for stadfesting av SVO Iskantsonen. Flertallet merker seg at regjeringen foreslår å ikke igangsette ny petroleumsvirksomhet i områder der det forekommer havis mer enn 15 pst. av dagene i april, og at dette er beregnet på grunnlag av isdata for 30-årsperioden 1988–2017. Videre understreker flertallet at regjeringen i Meld. St. 20 (2019–2020) skriver at denne rammen gjelder inntil den eventuelt blir oppdatert ved en senere oppdatering av forvaltningsplanene.

Flertallet viser til at i tråd med anbefalingene fra Faglig forum har forumet gått inn for at man istedenfor å snakke om en «iskant», heretter bør bruke begrepet «iskantsone». Flertallet viser til at iskantsonen som naturfenomen er en overgangssone mellom isfritt og isdekket hav, og at denne i sin helhet er viktig for flere arter.

Dette isrike området rommer et unikt økosystem og er et viktig matfat for plankton, fisk, sjøfugl, sel, isbjørn, og grønlandshval. Videre viser flertallet til at det var forskjellig syn i Faglig forum om det skal benyttes 30 pst. (som tidligere anvendt) eller 0,5 pst. isfrekvens for å avgrense iskantsonen som et SVO. Flertallet merker seg at regjeringen i Meld. St. 20 (2019–2020) har avgrenset denne ved 15 pst. isfrekvens i april.

Flertallet viser til at all næringsaktivitet medfører inngrep som vil påvirke naturen. Det avgjørende er om inngrepet gjøres på en måte som er innenfor naturens tåleevne. Miljøfaglig kunnskap gir et faktagrunnlag for å kunne vurdere om et naturinngrep vil være bærekraftig. Flertallet viser til Meld. St. 20 (2019–2020) og merker seg at man vil legge til rette for gode beslutninger om sameksistens og samordning av arealbruk til havs. Flertallet mener at regelverket må være tydelig

på hvilke krav som stilles i de områdene som har fått status som en SVO, og viser til føringen i meldingen.

Flertallet viser til føringene i meldingen som understreker betydningen av at det tas hensyn til naturmangfold, og at miljøfaglige råd skal ligge til grunn før det gis tillatelse til næringsvirksomhet i alle våre havområder. Fram til neste oppdatering av Forvaltningsplanen mener flertallet det er viktig å fortsette med den systematiske kunnskapsutviklingen.

Flertallet mener det er viktig å ha et oppdatert og best mulig kunnskapsgrunnlag. Samtidig er det viktig at oppdateringsintervallet av tidsserien bidrar til forutsigbarhet for næringene som omfattes. Flertallet mener derfor det må utarbeides en faglig vurdering av ulike oppdateringsintervaller. I tillegg mener disse medlemmer at tidsserien skal oppdateres i forbindelse med neste forvaltningsplan i 2024, og at det skal vurderes om isobservasjonene gir grunnlag for å flytte grensen.

Flertallet viser til at det ikke skal settes i verk ny petroleumsvirksomhet der det finnes is mer enn 15 pst. av dagene i april, basert på isdata fra de siste 30 årene. Dette er en fast grense som gjelder inntil den eventuelt blir oppdatert i senere forvaltningsplaner. Grensen berører ikke allerede gitte utvinningstillatelser. Videre viser flertallet til at det ikke er tildelt areal nord for iskantsonen slik den er definert i Meld. St. 20 (2019–2020).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at debatten om iskantsonen i all hovedsak har dreid seg rundt hvor grensen for iskantsonen skal gå. Disse medlemmer mener det overordnede perspektivet i debatten har druknet. Etter disse medlemmers syn er det absurd å i det hele tatt ha en debatt om å legge til rette for mer petroleumsvirksomhet all den tid verden har funnet mer kull, olje og gass enn det er mulig å brenne hvis man skal begrense den globale oppvarmingen til 1,5 grader sammenlignet med førindustriell tid.

Gjennom å la være å forholde seg til miljøfaglige råd om hvor grensen for iskantsonen skal gå, ved å understreke at 25. konsesjonsrunde skal gjennomføres så raskt som mulig etter at forvaltningsplanen er ferdig behandlet, og ved å gi oljenæringen enorme skattefordeler som vil bidra til økt press på sårbare havområder, demonstrerer stortingsflertallet at det ikke har forstått alvoret i natur- og klimakrisen som verden står midt oppe i.

Føringer i områder nord for SVO Iskantsonen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til Meld. St. 20 (2019–2020) der det fastsettes en ny definisjon av iskantsonen. Flertallet understre-

ker at dette er en grense for hvor det kan tildeles utvinningstillatelser.

Flertallet mener det fortsatt kan og bør foregå kartlegging av tilgjengelige ressurser nord for den definerte grensen for SVO Iskantsonen. Flertallet vil gjennom de årlige budsjettene definere de økonomiske rammene for slik aktivitet.

Flertallet viser til mulige konsekvenser av om Russland gjør et grenseoverskridende funn i Barentshavet nord. I et slikt scenario er det viktig at norske interesser ivaretas raskt og effektivt. Flertallet viser til at det da må gjøres en konkret vurdering av hvordan man best ivaretar norske interesser i tråd med de forutsetninger som ligger i delelinjeavtalen mellom Norge og Russland av 2010.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ved eventuelle grenseoverskridende funn, nord for områder der det i dag er åpnet for petroleumsvirksomhet, om å raskt vurdere hvordan man best ivaretar norske interesser, herunder behovet for å starte en åpningsprosess for relevante områder.»

25. konsesjonsrunde

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at 25. konsesjonsrunde skal gjennomføres når forvaltningsplanen er ferdig behandlet, og så fort som mulig. Basert på forvaltningsplanen, og føringene fra Stortinget i denne innstillingen, legger flertallet til grunn at 25. konsesjonsrunde igangsettes omgående og at årets TFO-runde gjennomføres som planlagt.

Særskilte krav til kartlegging

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, merker seg at flere typer næringsaktivitet påvirker korallrev og bunnsamfunn, herunder petroleumsvirksomheten og fiskeriene. I Meld St. 20 (2019–2020) er det likevel foreslått ulike krav til kartlegging av ressursene før aktivitet kan igangsettes. Flertallet mener det er viktig med likebehandling mellom næringene, så langt det er saklig grunnlag for dette. Flertallet mener derfor at Faglig forum, frem mot neste oppdatering av forvaltningsplanen, bør legge frem en felles vurdering og føring som likebehandler aktivitet som påvirker koraller og bunnsamfunn på tvers av ulike næringer, i de tilfeller aktiviteten har sammenlignbar påvirkning.

Særskilte føring i områder som ikke er definert som SVO

Komiteen mener at det i kommende konsesjonsrunder skal legges til grunn at det ikke stilles strengere krav i områder som ikke er definert som SVO, ut over det som fremkommer i meldingen og denne innstillingen.

Satellitter

Komiteen mener at satellitter er en samfunnskritisk infrastruktur for å overvåke og kommunisere i områder som er mindre tilgjengelige. Dette skaper unike muligheter og gir oss viktig informasjon, som kan brukes til alt fra ulovlig fiske til å se hvem som er ansvarlig for eventuelt oljesøl, eller annen type forurensning. Derfor mener komiteen at det er behov for å ha en aktiv satsing på bruk av satellittdata over havområdene våre til miljøovervåking.

Forutsigbarhet for næringene

Komiteen viser til at klimaendringene gjør at større deler av de nordlige havområdene som tidligere var is, nå blir til åpent hav. Komiteen viser til at med nye næringer som f.eks. havbasert vindkraft, mineralutvinning eller havbasert oppdrett, vil dette også medføre økt skipsfart. Komiteen mener derfor det er viktig med tydelige avklaringer og forutsigbarhet på bruk av områdene, hvor hensynet til ulike interesser skal balanseres. For alle som driver næringsvirksomhet med utgangspunkt i havet, skal det være fokus på å sikre aktivitet i tråd med føre-var-prinsippet og at hensynet til natur og miljø skal sikres. Derfor er det viktig at forvaltning av havområdene baseres på kunnskap. Dette vil være av avgjørende betydning for sameksistensen mellom de ulike næringene som lever av å høste av havressursene.

Fiskeriene

Norge har levd av ressursene fra havet til uminnelige tider. Fisken har vært en viktig næringskilde og skapt arbeidsplasser langs hele kysten. Komiteen viser til at fiskeriene er avhengig av at forvaltningen av naturressursene er bærekraftig regulert gjennom forutsigbare rammebestemmelser. Komiteen har merket seg at fiskerinæringen legger stor vekt på miljøfaglige råd i forvaltningen av havområdene. Fiskeriene er avhengige av de produktive, men sårbare områdene i nord. Den store produksjonen av plankton og alger er matfatet for andre levende arter i havet, og må høstes på en bærekraftig og forsvarlig måte.

Marin forsøpling

Komiteen viser til at marin forsøpling er en stor utfordring i våre havområder og deler av avfallet som er funnet her kommer fra fiskeri- og havbrukssektoren. Dette bidrar til plastforurensning, skader og økt dødelighet for marine dyr, blant annet gjennom spøkelsesfis-

ke. Dette er ikke bare et problem for miljøet, men tapte redskap er også et problem for gjennomføring av fiskeaktiviteten.

Tungolje

Komiteens viser til at et forslag til forbud mot tungolje i Arktis allerede er utarbeidet av FNs sjøfartsorganisasjon, IMO. Komiteen oppfordrer regjeringen til å arbeide aktivt for at forslaget vedtas av IMOs miljøkomité, MEPC (Marine Environmental Protection Committee), som planlagt. Forbudet vil da bli gjeldende fra juli 2024. For at miljøkrav i Arktis og andre internasjonale og nasjonale farvann skal få full effekt må de vedtas av IMO. Videre er det viktig å sikre en forutsigbar og faktisk gjennomføring av regelverket.

Fremmede arter

Komiteens viser til at på grunn av klimaendringene har spredning av fremmede arter blitt et større problem. Ballastvann er en viktig kilde til dette problemet. Forsvarlig håndtering av ballastvann er internasjonalt regulert gjennom IMOs konvensjon, Ballast Water Convention, men det er likevel viktig at norske myndigheter håndhever regelverket for ballastvann i polare farvann.

Generelle merknader

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at absolutt alle miljøorganisasjoner som deltok på høringen i komiteen, understreket viktigheten av å la vitenskapen definere hvor iskantsonen går. Flere la vekt på at iskantsonen regjeringen har foreslått er en politisk trukket grense, og ikke en grense som er anbefalt fra miljøfaglig hold.

Disse medlemmer mener at det særlig verdifulle og sårbare området SVO Iskantsonen må defineres basert på miljøfaglige råd fra Faglig forum om hvor naturverdiene i dette området finnes, og dermed ha en sørlig grense tilsvarende 0,5 pst. isfrekvens.

Disse medlemmer viser til den miljøfaglige definisjonen av iskantsonen, tilsvarende 0,5 pst. isfrekvens. Disse medlemmer mener naturverdiene i dette området er så store og kan ta alvorlig skade av oljesøl at det ikke skal igangsettes ny petroleumsaktivitet i dette området.

Disse medlemmer viser til innlegg i Dagens Næringsliv 4. juni 2020 av Tor Eldevik, professor og instituttleder ved Geofysisk institutt, UiB, og forsker ved Bjerknessenteret for klimaforskning. Som kommentar til den politisk definerte grensen for iskantsonen fra regjeringen skriver Eldevik:

«Ved første øyekast kan det virke som om regjeringen – ved å lansere 15 prosent isfrekvens som forvalt-

ningens iskant – har sikret en rimelig balanse mellom både regjeringspartienes ulike preferanser og Faglig forums sprikende råd. Men femten er ikke midt mellom trede og aldri. Selv om femten prosent forekomst er halvparten av trede, er det uendelig mye vanligere enn null sannsynlighet.

Regjeringens forslag er følgelig ikke en grense midt mellom Faglig forums to alternativ. I det spennet av sannsynligheter, eller risiko om man vil, er regjeringens forslag som å forbli ved dagens iskant.

Et balansert kompromiss i denne sammenhengen er en iskant satt ved fire prosent isfrekvens: 30 prosent forekomst er åtte ganger så ofte som fire prosent, og fire prosent er åtte ganger så ofte som 0,5 prosent.»

Disse medlemmer vil understreke at regjeringens såkalte kompromiss mellom Oljedirektoratets forslag om å la iskantsonen gå der det er is 30 pst. av dagene i april og der miljøvitenskapen sier iskantsonen faktisk går, er et kompromiss som klart går i favør av oljeselskapenes interesser og ikke natur- og miljøverdiene i området. Disse medlemmer viser til at professor Eldevik fortsetter i sitt innlegg:

«Så til den vanskelige fremtiden. Som antydning av statsministerens spissformulering ovenfor, jo raskere isen trekker seg tilbake, dess mer blir iskanten hengende etter de faktiske forhold for en gitt isfrekvens. Og, motsatt, jo saktere tilbaketreking, dess tettere kommer iskanten på det «særlig verdifulle og sårbare området» forvaltningen er ment å beskytte.

Således femdobles risikoen for at det virkelige isdekket går utover forvaltningsplanens iskant når en beveger seg fra dagens klimaendringer til en fremtid mer i tråd med Parisavtalen.

Det er dette risikonivået forvaltningsplanen må ta høyde for – som igjen understreker at Stortinget må sette en betydelig mer restriktiv grense enn regjeringens forslag.»

Disse medlemmer viser til at dersom verden når sine klimamål slik de er i Paris-avtalen, noe disse medlemmer antar alle partiene på Stortinget ønsker, så vil risikoen femdobles for at den virkelige iskantsonen, i motsetning til regjeringens politisk konstruerte, går utover der regjeringen mener iskantsonen burde gå.

Disse medlemmer viser til at det allerede er tildelt åtte lisenser innenfor iskantsonen. Disse medlemmer mener disse tillatelsene må trekkes tilbake når dagens lisenser utløper, og det må gis beskjed til oljeselskapene som har fått lisensene om at det ikke vil bli gitt tillatelse til utvinning av eventuelle funn i disse områdene.

Disse medlemmer viser til oppdragsnr: 2020046 fra Stortingets utredningsseksjon, som på oppdrag fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har sett på spørsmål knyttet til varighet og forlengelse av utvinningstillatelser. I besvarelsen fra utredningsseksjonen står blant annet:

«Hvis rettighetshaver i løpet av den initielle perioden har oppfylt arbeidsforpliktelsen som følger av utvinningstillatelsen, har rettighetshaver etter § 3-9 andre ledd rettskrav på forlengelse av tillatelsen (Forlengelsesperiode) Forlengelsen skal som hovedregel være på inntil 30 år, men kan i særlige tilfeller være inntil 50 år.

Hvis særlige grunner tilsier det kan utvinningstillatelsen forlenges utover det som følger av forlengelsesperioden.»

Disse medlemmer viser videre til oppdragsnr: 2020031 fra Stortingets utredningsseksjon, som på oppdrag fra disse medlemmer, har sett på spørsmål knyttet til adgangen til å trekke tilbake utvinningstillatelser og eventuelle erstatningsansvar.

I besvarelsen fra utredningsseksjonen står blant annet:

«En utvinningstillatelse gir ikke i seg selv adgang til utbygging av et felt. For å iverksette et utbyggingsprosjekt kreves i tillegg bl.a. godkjenning av PUD (plan for utbygging og drift). Adgangen til å ikke godkjenne en PUD og til å stille vilkår er underlagt begrensninger. Myndighetene kan ikke la være å godkjenne bare fordi myndighetene på tidspunktet for innsendelse av planen ikke ønsker utvinning fra konsesjonsområdet. Dette ville reelt sett innebære en omgjøring av utvinningstillatelsen, og forutsette tilbakekall etter reglene i petroleumsloven eller i medhold av den ulovfestede regel om omgjøring av forvaltningsavgjørelser.»

Disse medlemmer mener dette viser at dagens petroleumslov gir oljeselskapene nærmest en automatisk rett på forlengelse av utvinningstillatelser de gis, og en begrenset mulighet til å stanse planer for utbygging og drift (PUD). Disse medlemmer mener det er på høy tid med en endring av petroleumsloven som sikrer at utvinningstillatelser kan trekkes tilbake og planer for utbygging og drift enklere nektes godkjent, i lys av ny kunnskap om klima og sårbarhet for naturen.

Disse medlemmer mener at det særlig verdifulle og sårbare området SVO Iskantsonen må defineres basert på miljøfaglige råd fra Faglig forum om hvor naturverdiene i dette området finnes og dermed ha en sørlig grense tilsvarende 0,5 pst. isfrekvens, og at det ikke skal igangsettes ny petroleumsaktivitet fra grense tilsvarende 15 pst. isfrekvens.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen definere SVO Iskantsonen i tråd med det vitenskapelige grunnlaget fra Norsk Polarinstitutt og Havforskningsinstituttet, som området der det forekommer havis 0,5 pst. av dagene i april (0,5 pst. isfrekvens), basert på satellittobservasjon av isutbredelse fra 30-årsperioden 1988–2017.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det ikke igangsettes ny petroleumsvirksomhet i områder der det

forekommer havis mer enn 0,5 pst. av dagene i april, beregnet på grunnlag av isdata for 30-årsperioden 1988–2017.»

«Stortinget ber regjeringen klargjøre for lisenshaverne at det ikke vil være aktuelt å tillate utbygging av olje- og gassfelt i områdene hvor det forekommer havis mer enn 0,5 pst. av dagene i april, beregnet på grunnlag av isdata for 30-årsperioden 1988–2017. Om nødvendig må regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring for å sikre at dette skjer.»

Disse medlemmer mener at de åtte lisensene som allerede er gitt i området hvor det forekommer havis mer enn 0,5 pst. av dagene i april, beregnet på grunnlag av isdata for 30-årsperioden 1988–2017, skal trekkes tilbake etter en lovendring. Disse medlemmer mener dette også skal gjelde andre utvinningstillatelser i sårbare og verdifulle områder, hvor det fortsatt ikke er satt i gang utvinning av eventuelle ressurser.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om endring av petroleumsloven som gjør det mulig for myndighetene å trekke tilbake gitte utvinningslisenser, samt gjøre det enklere for myndighetene å ikke godkjenne planer for utbygging og drift, i lys av ny kunnskap om klima og sårbarheten til naturen.»

«Stortinget ber regjeringen presentere ressursanslaget som ekskluderer ressurser beliggende nord for den av Stortinget fastsatte aktivitetsgrensen for petroleumsaktivitet, og at disse anslagene heretter legges til grunn for forvaltningens videre arbeid med ressursanslag for norske petroleumsressurser.»

Om forvaltningsplanen på andre områder enn iskantsonen

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at internasjonale forpliktelser må gjenspeiles i forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten, samt i den politikk som følger av planene.

Disse medlemmer mener at de helhetlige forvaltningsplanene er et viktig fundament for den langsiktige forvaltningen av våre havområder, og må sikre at havets biodiversitet og funksjon ivaretas på en bærekraftig måte samtidig som næringsaktivitet planlegges og gjennomføres.

Disse medlemmer mener at arbeidet med en helhetlig nasjonal plan for marine verneområder må forseres, og at områder som er definert som særlig verdifulle og sårbare (SVO) må prioriteres i dette arbeidet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en helhetlig nasjonal plan for marine verneområder senest høsten 2020, slik regjeringen tidligere har varslet at den vil gjøre.»

«Stortinget ber regjeringen om at det ikke iverksettes petroleumsvirksomhet, inkludert leting og seismikkskyting, i områder definert som særlig verdifulle og sårbare (SVO).»

Gruvedrift på havbunnen

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener kunnskapen om verdiene av økosystemene og de negative påvirkningene gruvedrift på havbunnen kan ha, tilsier at føre-var-prinsippet må legges til grunn når det gjelder mineralvirksomhet på havbunnen. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre et moratorium mot gruvedrift på havbunnen fram til 2030.»

Disse medlemmer viser til at verdenshavene er sterkt truet av økende forurensning, forsuring og tap av biologisk mangfold. Norge har forpliktet seg til FNs bærekraftsmål, der utviklingsmål 14 er å:

«(...) bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling», med delmål om å «hindre og gjennomføre en sterk reduksjon av alle typer marin forurensning fram mot 2025».

Videre viser disse medlemmer til at mineralutvinning på havbunnen kan gi alvorlige og irreversible skader på naturen. Disse medlemmer er spesielt bekymret for økosystemene rundt aktive hydrotermale ventiler, som regjeringen i forslaget til lov om mineralvirksomhet på havbunnen pekte ut som de mest lovende områdene for mineralutvinning. Dette er unike og rike økosystemer som kan romme arter vi ikke finner andre steder. Disse medlemmer viser til at mineralutvinning i disse områdene med stor sannsynlighet vil ødelegge økosystemene rundt de hydrotermale ventilene.

Disse medlemmer mener det må utredes om det i det hele tatt er mulig å utvinne mineraler på havbunnen uten å komme i konflikt med FNs bærekraftsmål nummer 14, før man legger til rette for utvinning av mineralforekomster på havbunnen. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at det ikke iverksettes mineralaktivitet i norske havområder før en helhetlig marin verneplan for alle de norske havområdene er lagt frem for Stortinget.»

Disse medlemmer vil peke på behovet for å styrke oljevernberedskapen i nord uavhengig av om det

settes i gang ny petroleumsvirksomhet eller ikke. Økt skipsfart øker risikoen for ulykker, og beredskapen må derfor styrkes. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å styrke oljevernberedskapen i nord og om at teknologiutviklingen innen oljevernteologi må intensiveres.»

Disse medlemmer viser til nyere forskning som gir ny kunnskap om konsekvensene av lydforurensning under vann og hvilke konsekvenser dette har for fisk og sjøpattedyr. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede behovet for oppdatering av seismikkveilederen gitt ny kunnskap om lydforurensning og støy under vann, samtidig som nye områder har blitt tatt i bruk for petroleumaktivitet i norske farvann.»

Marint vern

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til Stortingets vedtak om en ny verneplan for marine områder, som er varslet av regjeringen i løpet av 2020. Disse medlemmer mener denne planen må oppfylle de internasjonale miljømål for vern av livet i havet som Norge er forpliktet av. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i den marine verneplanen som er varslet, sette et mål for vern av norske havområder som er i tråd med de vitenskapelige anbefalingene fra det internasjonale havpanelet for bærekraftig havøkonomi.»

«Stortinget ber regjeringen inkludere den marine verneplanen i framtidige forvaltningsplaner for norske havområder.»

Internasjonalt havsamarbeid

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen arbeide for en enklere og mer effektiv måte å etablere marine verneområder i internasjonalt farvann på i den pågående FN-forhandlingen.»

Oppdrett

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til de store utfordringene oppdrettsnæringen har hatt de siste årene med lakselus og rømming. Dette er

problem som gir store utfordringer for det marine miljø, og for villaksen i særdeleshet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse arbeidet med vekst i oppdrettsnæringen inntil man har kontroll på problematikk knyttet til rømming, lus, forurensning av plast og næringsstoffer og arealkonflikter.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen ved eventuelle grenseoverskridende funn, nord for områder der det i dag er åpnet for petroleumsvirksomhet, om å raskt vurdere hvordan man best ivaretar norske interesser, herunder behovet for å starte en åpningsprosess for relevante områder.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen definere SVO Iskantonsonen i tråd med det vitenskapelige grunnlaget fra Norsk Polarinstitutt og Havforskningsinstituttet, som området der det forekommer havis 0,5 pst. av dagene i april (0,5 pst. isfrekvens), basert på satellittobservasjon av isutbredelse fra 30-årsperioden 1988–2017.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for at det ikke igangsettes ny petroleumsvirksomhet i områder der det forekommer havis mer enn 0,5 pst. av dagene i april, beregnet på grunnlag av isdata for 30-årsperioden 1988–2017.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen klargjøre for lisenshavere at det ikke vil være aktuelt å tillate utbygging av olje- og gassfelt i områdene hvor det forekommer havis mer enn 0,5 pst. av dagene i april, beregnet på grunnlag av isdata for 30-årsperioden 1988–2017. Om nødvendig må regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring for å sikre at dette skjer.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om endring av petroleumsloven som gjør det mulig for myndighetene å trekke tilbake gitte utvinningslisenser, samt gjøre det enklere for myndighetene å ikke godkjenne planer for utbygging og

drift, i lys av ny kunnskap om klima og sårbarheten til naturen.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen presentere ressursanslaget som ekskluderer ressurser beliggende nord for den av Stortinget fastsatte aktivitetsgrensen for petroleumsaktivitet, og at disse anslagene heretter legges til grunn for forvaltningens videre arbeid med ressursanslag for norske petroleumsressurser.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en helhetlig nasjonal plan for marine verneområder senest høsten 2020, slik regjeringen tidligere har varslet at den vil gjøre.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen om at det ikke iverksettes petroleumsvirksomhet, inkludert leting og seismikk-skyting, i områder definert som særlig verdifulle og sårbare (SVO).

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen innføre et moratorium mot gruvedrift på havbunnen fram til 2030.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen om at det ikke iverksettes mineralaktivitet i norske havområder før en helhetlig marin verneplan for alle de norske havområdene er lagt frem for Stortinget.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen om å styrke oljevernberedskapen i nord og om at teknologiutviklingen innen oljevernteologi må intensiveres.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen utrede behovet for oppdatering av seismikkveilederen gitt ny kunnskap om lydforurensning og støy under vann, samtidig som nye områder har blitt tatt i bruk for petroleumsaktivitet i norske farvann.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen i den marine verneplanen som er varslet, sette et mål for vern av norske havområder som er i tråd med de vitenskapelige anbefalingene fra det internasjonale havpanelet for bærekraftig havøkonomi.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen inkludere den marine verneplanen i framtidige forvaltningsplaner for norske havområder.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen arbeide for en enklere og mer effektiv måte å etablere marine verneområder i internasjonalt farvann på i den pågående FN-forhandlingen.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen stanse arbeidet med vekst i oppdrettsnæringen inntil man har kontroll på

problematikk knyttet til rømming, lus, forurensning av plast og næringsstoffer og arealkonflikter.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 20 (2019–2020) – Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene – Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerrak – vedlegges protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 11. juni 2020

Ketil Kjenseth

leder og ordfører

